

Johann Matthias Gesner

**Io. Matthiae Gesneri, Eloqv. Et Poes. In Acad. Georgia Avgvta Profess. Pvbl. Ord. Academ. A Biblioth. ...
Opvscvla Minora Varii Argvmenti**

Tomvs VI.

Vratislaviae: Impens. Io. Iacob. Kornii, MDCCXXXV.

<https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1853697699>

Band (Druck) Freier Zugang

XVII. XII. 116p
Pr. 117. ~~520p~~ 520. 2nd
Pr. Conf. 1. 360, 2nd
2nd. 11. 108p
62p

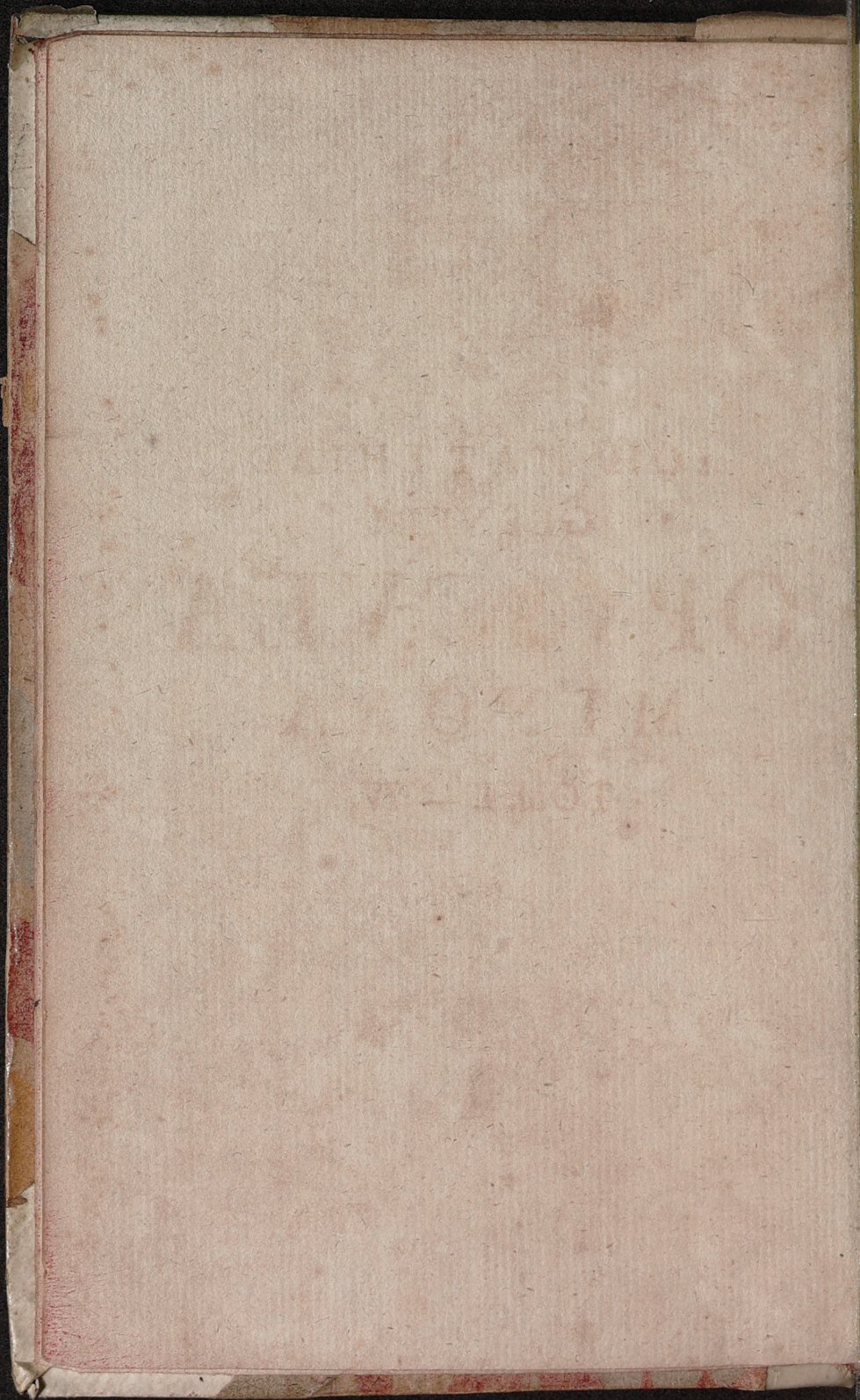
Ex auctione b. Conf. Heringii
1750. comp.

A. J. G. Hepinus.

34/.

Ex auctione b. Hepini
2 R 17/2.

A. C. — 3178^{1.2.}

IO. MATTHIAE GESNERI,
ELOQV. ET POES. IN ACAD. GEORGIA
AVGVSTA PROFESS. PVBL. ORD. ACAD. A BIBLIOTH.
SEMINAR. PHILOLOG. ET SCHOLAR. MAIOR.
INSPECT. SOCIET. REG. SCIENTIAR.
PRVSS. SODALIS

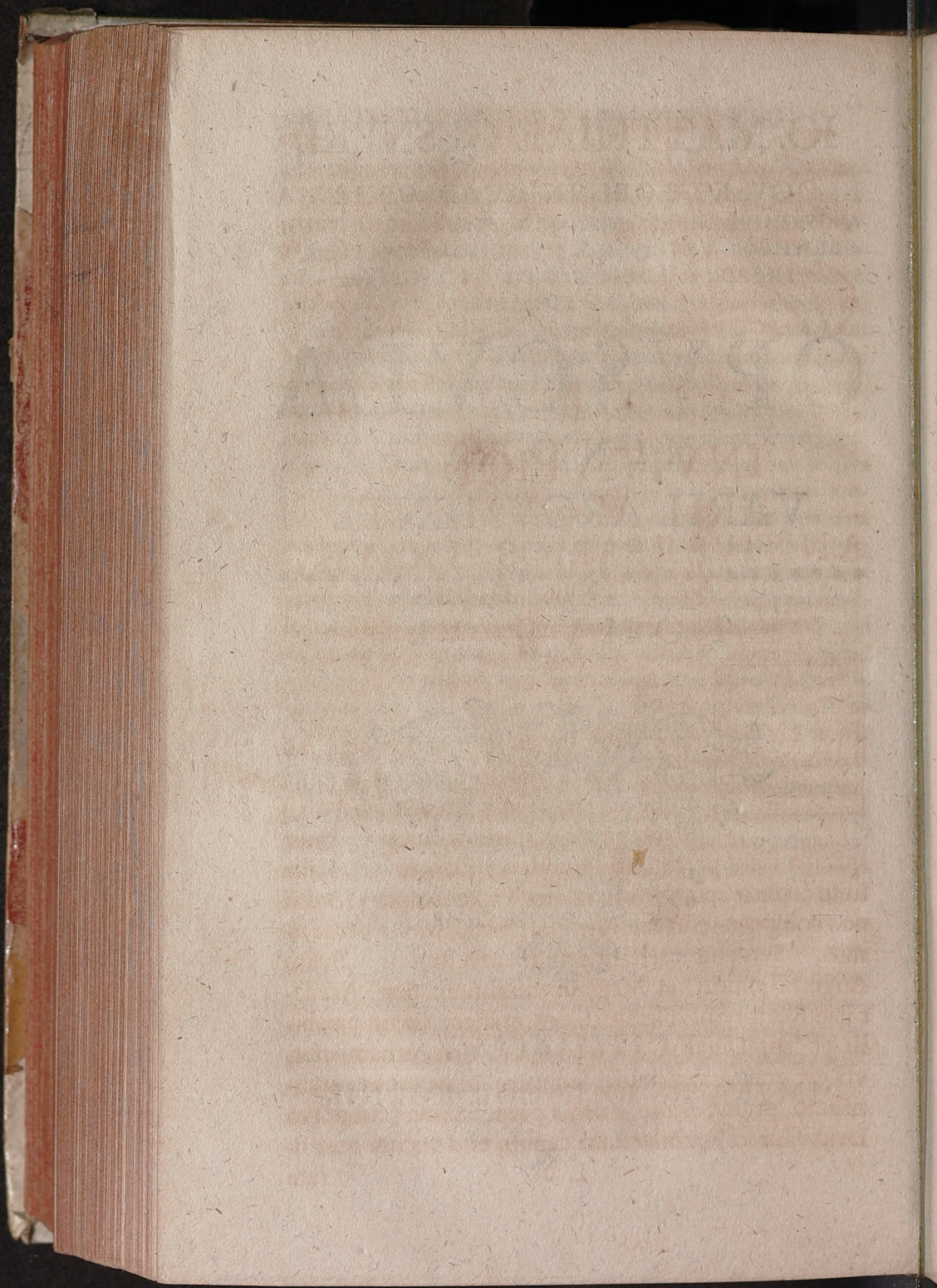
OPVSCVLA
MINORA
VARII ARGVMENTI.

TOMVS VI.

VRATISLAVIAE,
IMPENSIS IO. IACOB. KORNII.
c10 1000 XXXXV.

12

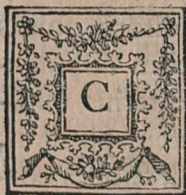

V.

INVITATIONES

AD

ANNIVERSARIOS INAUGV- RATIONIS DIES.

I.

circumactus prope est, nec procul ab ipso anfractu voluitur, annus a felici atque auspiciatissima Academiae huius inauguratione primus. Quae inter ipsa illa sacra precati ab immortali Deo sumus bona huic sacrato ipsi, virtuti, ac doctrinae templo, eorum nos compotes esse, laeti nec sine gratulatione agnoscimus. Seruauit caelestis prouidentia Regem nostrum Augustissimum, et Magnificentissimum suae Academiae Rectorem, discessu illum quidem incomparabilis et iam Diuae CAROLINAE suae vehementer, vti par erat, commotum; sed nato sibi nepote exoptatissimo, et suae stirpis ostensa perpetuitate, (cui porro Deus faueat!) exhilaratum denuo, et a luctus acerbitate

L 2

tate

tate reuocatum. Vsi, et cumulatissime vsi sumus reliquis Dei beneficiis, quibus vel aeternum duratura bona, in Academica etiam aede, nobis oblata et commendata sunt, vel huius vitae procurata commoditas, felicitasque, quanta in sortis nostrae homines cadit, maxima. Salubre, temperatumque ad omnium rerum incolumitatem, vbertatemque, caelum; otium tranquillum metu turbatum nullo, non ab externo tantum hoste, a quo securos nos praestitit munere divino sapiens et pacificum magni Regis nostri imperium, sed nec intestina vel petulantia vel audacia laesum. Sanguinis fufum nihil, et (serua nobis, Deus hanc gloriam!) nondum, intra quatuor hosce annos, quibus esse coepit Academia, vidit Gottinga studiosum iuuenem, manu aliena pereuntem. Potius alacriter id actum est, cuius causa huc conuenimus. Ferverunt non priuata modo docentium auditoria omnis generis exercitationibus, sed publicae etiam disputantium palaestrae, vt licuerit, qui voluere, ternis minimum in singulas hebdomadas, saepe autem pluribus, certaminibus ingeniorum interesse. Dissectiones corporum humanorum sunt salutis viuientium tuendae causa institutae hoc nondum integro anno sexdecim. Exaedificatum theatrum anatomicum, coli coeptus hortus medicus, qui paullo post de principatu cum sui generis pulcherrimis certabit. Constitutum etiam est Regia munificentia Seminarium eorum, qui formandis liberali disciplina aliorum mentibus felicem in posterum operam dare possint, e quo paullo post prodituros speramus viros rei publicae et litterariae utilissimos. Bibliotheca publica, Bulowianum munus, et aeternum decus huius gentis atque nominis, ea habuit

buit incrementa, quae non sine praedicatione Regiae liberalitatis admirantur hospites, in suam vtilitatem ciues conuertunt, quibus binis in hebdomadas pomeridianis integris, nouo instituto, hi thesauri patent atque accommodantur. Crescit decus vrbis, cum novis operibus coeptis, tum his, quae sunt, poliendis, ac patefacto nuper spatio, comparatisque omnibus, ad xystum pulcherrimam in regione proxima Academicis aedibus instituendam. Creuit et crescit in dies, successu inuitante ipso, hortorum colendorum, mercaturae, etiam librariae, et omnium earum rerum fludium, quibus magnae hominum multitudini, suo sumtu, aliena opera, viuentium, commode excipienda, vrbs nostra semper redditur aptior. Haec tot ac tanta in nos beneficia Dei, Regis, ac Maecenatis nostri, totiusque adeo consilii Regii, nisi grato animo agnoscamus, nisi praedicemus lubentes, indigni profecto illis ipsi nobis videamur, et mereri eam sortem, quam rumusculi quidam interdum nobis adfingunt, ab iis praesertim orti, qui se rationem reddere, atque approbare, impensarum suis posse desperabant, nisi de caritate omnium rerum, quae Gottingam premat, conquererentur. Hos, et si qui alii forte sint, rumusculos, quamquam ipsi per se iam rauescant, plane conficient ciues nostri, paullatim per omnes Germaniae oras dimittendi, et iis admouendi locis, vnde fidem suam et auctoritatem commodare nobis, et gratias matri studiorum suorum referre possint. Nos interea agemus, quod nostrum est, quod peculiari rescripto Augustissimus Parens noster et Rector Magnificentissimus nobis iniunxit. Soluemus vota annua, ac primum a. d. xiiii Septembris, quae erit

Dominica post Trinitatis sacrum xv, in Academico templo conceptis verbis Deo, Conditori atque Statori huius scholae, pia mente agemus gratias: deinde ipsum anniuersarium inaugurationis diem, qui est xvii Septembris, ita celebrabimus, vt Academicae nobilitati et facultatum, quas vocamus, gradus, atque summos honores, petentibus, merentibus, conferamus. Quod quidem illa praesertim de causa publice quoque significandum ducimus, si qui forte sint viri ingeniosi atque docti, qui in huius sollemnitatis partem venire et testatorem fieri honorem suum, e re sua putarint, vt constituere mature, et ad legitima facienda in tempore se accingere possint.

Vos autem, Ciues Optimi, modestiae vestrae, et illius, quam superiori anno vobis peperistis, gloriae, quam in historia inaugurationis ad posteritatis quoque memoriam prodendam censuimus, patrum verorum adfectu admonemus. Reddite nobis, quantum in vobis est, illum diem, illam vestram humanissimam et decentissimam alacritatem, eaque tum sacra nobiscum celebrate, tum pompam ipso die anniuersario deducendam obite: quam vos pompam, Comites Illustrissimi, quos verissimum decus, aliquando gloriam et praesidium huius Academiae, agnoscimus, solita vestra generosaque comitate, nostro corpori gemmarum instar inserti, honorabitis. Vos, reliqui hospites, omnium ordinum honoratissimi, vos, qui hoc oppidum nobiscum incolitis, vos, qui aliunde huc delati hosce dies nobiscum obibitis, vota nobiscum et persoluite, primi anni nomine debita, et suscipite in proximum et multos alios a nobis nostrisque posteris, annue Deus numen tuum! soluenda. P. P. a. d. xvii Aug. cIo lccc xxxviii.

II. Quod

II.

Quod natali die suo solent facere homines liberatim educati, diuinorumque beneficiorum non ingrati aestimatores, vt, quae sibi bona intra proximum annum contigerint, quibus caruerint incommodis, recordati, gratulandi inde materiem capiant, & felicitatis suae auctorem venerandi: illud nos hoc tempore facere fas est, qui in hac bonae mentis et omnis honestae doctrinae officina vel docendi curamus prouinciam; vel discendi causa versamur, quo annus ab inauguratione illius secundus ad suum finem feliciter properat. Satis magnum illud erat beneficium diuinum, summis merito praedicandum laudibus, quod saluo GEORGIO II. Augustissimo Rege nostro, Patre Patriae, & Academiae suae Rectore Magnificentissimo, statum suum atque incolumitatem tenuit Patria, Ecclesia, et haec litterarum vniuersitas; quod frui licuit otio tranquillo musis nostris, nec a dignitate remoto; quod nihil belli incendia nobis nocuere, cum iam congesta videretur arida et facilis ad exardescendum materies, cum iam subiectus ignis in flammam statim erupturus videretur, quem prudens moderatio tanquam salutari quodam affuso humore restinxit; quod pestilentis morbi nullum per fines nostros vestigium apparuit, cum foedae strages aliis in locis ederentur; quod salubris coeli temperies nec nimio squalore atque aestu afflauit agros hominesque, nec, inter horribilia oculorum auriumque terriculamenta, hinc aquarum grandinumque, hinc ventorum furoribus tecta laboresque nostros vastauit, quarum rerum quotidiani fere de diuersis Europae et Germaniae adeo partibus nuntii, quantis nos malis careremus, nos admonebant:

L 4

quod

quod contra ea vberimi agrorum hortorumque proventus annonam nec tenuioribus grauem effecere; quod quintum etiam hunc annum, totumque adeo lustrium hoc, quo coetus iuuenum studia aemulantium hic habentur, sanguine ingenuo foedari non passa est excubans pro rebus nostris prouidentia: verbo, quod quam votis nuncupatis incolumitatem superiore expetiuius anno, eam cumulatissime nobis praestitit. Magna haec profecto, et summis praedicanda laudibus, nisi forte populari illo vitio laboramus, quo nulla eorum ratio habetur, quae quotidiana sunt, cum hoc ipso nomine, quod ita aequabili nobis tenore contingunt, eo nobis gratiora esse debeant. Eadem fere ratione Regis nostri et Patriae Patris Optimi beneficia, diuina, si fontem primum spectes et ipsa munera, non ideo nobis minora videri debent, quod quotidiana sunt et perpetua: sed illud ipsum scilicet in Rege nostro amabile est, et nostram erga illum pietatem quasi flabris quibusdam debet accendere, quod semper bonus est, quod semper nobis, ut bona valetudo, ut tempestas bona, commodus atque utilis, quod aequaliter suos diligit, aequaliter sua, ut cor, ut mare, ut sol, dispensat beneficia. Verum enim vero exstant quaedam peculiaria Dei, Regisque munera, quorum hic mentionem a nobis par est iniici. Auctum viris Doctorum ordinem, ipsum, quod cum maxime editur, laborum Academicorum breuiarium conducet, quos ornandi hic locus non est; ornamento quidem esse ac futuros nostro ordini, minime dubitamus: auctum quibusdam honorem, incitatum virtutem praemiis, constat. Quantum vero illud est, quod Augustissimi Regis exemplum et auctoritatem
secuti

secuti illustrissimi Calenbergensis Ducatus Ordines Pharmacopolium suo aere instructum, et in domo pulcherrima suis aedificata sumtibus collocatum, munerum cum ipsa domo dederunt Academiae, et viduis Professorum commodius alendis destinarunt dedicaruntque? Immortale profecto munus et tam splendido, tam magnifico collegio dignissimum, quod reliquae etiam in hanc Academiam liberalitatis nos admonet, quod gratissima mente, et pietate nunquam intermoritura, posteris quoque nostris celebrandum commendamus. Quantam hoc anno accessionem Bibliotheca habuerit, fulgentes tot splendidissimis voluminibus plutei loquuntur, qui ciues nostros atque hospites honestissimo lenocinio inuitant atque alliciunt. Hic locus est publice dicendi caussam intermissi adhuc publici officii in felicissimos manes, et sanctam nobis memoriam, magni dum viueret viri, et merito suo inter nos immortalis, Ioachimi Heinrichi L. B. a Bulow, in eadem olim dignitate, et gradu amicitiae Regiae, constituti, in qua vnicum maximum decus et praesidium nostrum, Conditorem, inquam, et patronum nostrum videmus, Illustrissimum Munchhusium: quasi fato datum esset duobus magnis Advocatis Cellensibus, alteri condere diuinis Regiisque auspiciis hanc litterariam vniuersitatem, alteri, qui iam fatis functus esset, sua tamen voluntate atque consilio nascentem illam, in ipsis adhuc cunabulis, bibliotheca pulcherrima, tanquam quibusdam crepundiis, exornare. Hoc insigne Bulowii et Bulowianae gentis beneficium sollemni quodam, et annua panegyri, celebrandum suscepit Academia. Sed cum optabile sit, primum illius pietatis nostrae actum ha-

bere aliquid, quod simul ad propagandam per plures homines, locis atque temporibus diuersos, gentis, virtutis, vitae Bulowianae, memoriam momentum ali- quod afferre possit: differendum illud censuimus, dum nanciscamur, quorum spes facta est, commentaria quaedam, et notitias, quibus vbi primum licebit, sic vtemur, vt appareat, lubenter a nobis praedicari summorum hominum in nos beneficia, et hoc sibi inter prima negotii datum putare musas nostras, vt dignos ob liberalitatem suam saeculorum laude viros mori vetent, ac, ne perire possit illorum memoria, intercedant. Hac igitur studii in Bulowianam memo- riam nostri significatione in illam, quam diximus, op- portunitatem dilata, interim anniuersarium dedicatae felicibus auspiciis Academiae nostrae diem sic celebra- bimus, vti proxima Dominica, quae erit a. d. xiiii Septembris, in templo Academico, memoriam diuini illius beneficii inter sacra publica grati recolamus: ipso autem inaugurali die, id est xvii Septembris conueniamus in aedes Academicas, sollemnique pompa in templum deducenda imaginem quandam felicissimi illius diei reuocemus. Habebitur ibi primum breuis et accommodata temporis oratio ab Oratore Acade- miae, Collega nostro, Io. Matthia Gesnero; tum Academici honores nobilissimis aliquot Candidatis tribuentur. Hanc vos pompam, Illustrissimi Comi- tes, praesentia vestra, qua mirifice ornari nos putamus; modestia autem et hilari pietate, reliqui Ciues Caris- simi, splendidiorem, et ipsi immortalis Deo, bonisque omnibus, iucundiorum reddetis. Reliquos etiam vrbis huius vel proceres, vel ciues, vel hospites, vt in par- tem sollemnis huius venire, et publicis votis Deo com- men-

mendare salutem publicam velint, ea qua par est humanitate rogamus. P. P. a. d. VI Septembris
 c l o l o c c x x x v i i i i l.

III.

Tertius, qui mox implebitur, Academiae Regiae Georgiae Augustae a sollemni dedicatione annus notabilis est eo nomine, quod inuentae typographiae tertius saecularis putatur. Tot adhuc prodierunt et quotidie prodeunt, de hoc argumento libri et libelli, boni, mali, vt non defuturum arbitremur, qui nouum librum iis omnibus recensendis impleat, et praeclari viri * Monumenta Typographica, nisi forte ipse id praestet, quo nemo temere melius, nouo volumine augeat: cui rei etiam haec ipsa Academia et honoratus Collega noster ** materiem praebebit minime contemnendam, quandoquidem historiam illius inuenti in clara luce constituet, plures de hac re dubitationes, atque errores, tollet, lites componet, iisque argumentis, et litteris prototypis conficiet omnia, vt de eo, quod in primis ad hunc diem fuit obscurum, de primo praeclarissimae artis inuentore, dubitari in posterum non possit. Per haec talia dum libere vagatur animus, interdum in mentem venit quaerere. Quam bene videantur primi illi inuentores de litterarum studiis meruisse? Ac de hoc quidem dubitari non potest, multum adiutos esse illius artis beneficio litterarum studiosos, qui iam multo minore labore ac sumtu lautum sibi instrumentum comparare possint,
 et

* IO. CHRIST. WOLFII.

** IO. DAV. KOELERVS.

et mediocri pecunia bibliothecam instruere, quae vel aequet illam Ptolemaei regiam, vel etiam superet. Neque illud non certum est, ad plures ab inuenta inde typographia peruenisse doctrinae facultatem, cum libris omnia iam plena sint, et eorum, quibus maxime opus est, facilis fieri copia possit volentibus. Metus quoque ille cessauit, ne pereant praeclara ingeniorum monumenta, sicut superiorum temporum praestantissima quaeque scripta interierunt, ut forte vix centesimus quisque liber antiquus non illa barbariei eluuiione haustus sit. Haec igitur debentur typographiae inuentoribus. Verum enim vero, quod apud PLATONEM * contra ipsas litteras disputat cum illarum Theuth inuentore vetus Aegyptiorum Deus Ammon, illud paucis immutatis ad typographiam transferri posse videtur. Cum diceret Theuth ille, *Memoriae ac sapientiae parandae remedium inuentas a se esse litteras*: ita respondet Ammon, ut illum prae amore rei a se inuentae, quid boni vel mali in ea re sit, recte videre posse neget. *Haec enim ars, inquit, obliuionis in mentibus discentium causa erit, negli-*

* Phaedro p. 356. C. Laemar. Adscribentur Graeca, si ea forte interpretando et excerptando non satis simus adsecuti. Sed pleniora aliquantum ponenda erunt. Τοῦτο δὲ, ὦ βασιλεῦ, τὸ μάθημα (ἔφη ὁ Θεῦθ) σοφωτέρους καὶ μνημονικωτέρους παρέχει· μνήμη τε γὰρ καὶ σοφίας φάρμακον εὐρέθῃ. Ὁ δ' εἶπεν, ὦ τεχνικώτατε Θεῦθ, - - σὺ πατήρ ὢν γραμμάτων δι' ἔννοιαν τ' οὐναντίον εἶπες ἢ δύναται. Τοῦτο γὰρ τῶν μαθόντων λήθην μὲν ἐν ψυχαῖς παρέξα μνήμης ἀμελετησίῃ, ἅτε διὰ πρίν γραφῆς ἐξώθεν ὑπ' ἄλλοτριῶν τύπων, οὐκ ἐνδοθεν αὐτοῦς ὑπ' αὐτῶν ἀναμνηστικῶν. Οὐκ οὖν μνήμη, ἀλλ' ὑπομνήσεως φάρμακον εὖρες· σοφίας δὲ τοῖς μαθηταῖς δόξαν, οὐκ ἀλήθειαν πορίζεις. Πολυήκοοι γὰρ σοι γενόμενοι ἄνευ διδασχῆς, πολυγνώμονες εἶναι δόξουσιν, ἀγνώμονες ὥς ἐπὶ τὸ πλήθος ὄντες, καὶ χαλεποὶ ζυνῆναι· δοξάσομαι γεγονότες ἀντὶ σοφῶν.

gligenda exercitatione memoriae, quippe qui externa illius scripturae fiducia, ab alienis impressionibus, non intus a se ipsis admonebuntur. Itaque non memoriae remedium, sed admonendi rationem inuenisti. Sapientiae autem discipulis tuis opinionem, non ipsam vim ac veritatem tradis: cum enim multa audiant potius quam edoceantur, multiscii videbuntur, qui maiorem partem sint inscii, et in consuetudine aliorum molesti, pro sapientibus opinione sapientiae imbuti. Et haec non simpliciter esse vana, multosque ab eo inde aevo tantum sapientiae sine litteris habuisse, quantum alii inanium opinionum et absurdi tumoris a litterarum disciplina atque usu retulere, certum est, ac facile exemplis comprobandum: et in typographiam similia dici posse, quis non videt? Quotusquisque enim ex tanta multitudine eorum, qui beneficio huius artis vel Bibliothecas ipsi habent, vel vtendi iis copiam, ultra titulos atque nomina progreditur? Nonne plerisque eius sunt similes conuiuiae, si quis ad magnificas epulas admissus et multitudine ferculorum instructissimas, satis habeat nomina singulorum discere, ac digito forte summo centesimo cuique admoto, gustum qualemcunque capere, caeterum esuriens atque inaniarum plenus discedat? Quot ineptiae, quot in homines atque Deum adeo maledicta, quot corruptelae pudoris, et lenones libelli, vno foetu, vt magna araneorum multitudo, editi, sparguntur subito, et opprimi deinde nulla ratione possunt? Quot boni libri strangulantur illa importuna dissimilium multitudine, et quasi in turba eliduntur? Haec et talia multa dici in typographiam possunt et dicta sunt. Vt nempe nihil tam praeclarum est, tam humano

mano generi vtile ac necessarium, quo non male abuti mali, et infamiam illi contrahere, atque adfricare maculam soleant. Quam possit aliquis esse copiosus in Academiis declamator? quam mediocri vel ingenio vel doctrina opus est, vt non improbabili, apud multitudinem certe, oratione, aliquis magnam malorum Iliada enumeret, quae ab Academiis in vitam, vel doctorum opera, vel aemulantium studia iuuenum, inuenta sint? Larga, fatemur, materies, et quae vndique se animis sensibusque adeo ingerat. Sed quid est? Nonne reliquis in rebus verum vsum ab eorum, qui male eas corrumpunt, temeritate separamus? Quis, vt praeclarissima modo Dei attingamus munera, intelligentiam illam acerrimam, cogitandique et inueniendi celeritatem, quae summos homines efficit, ideo deprecabitur, quia magno (pro paucitate vniuersorum qui his rebus excellunt) numero recenseri possunt, qui in summo ac diuino fere ingenio, & sibi incommodi, et aliis molesti fuerunt ac saepe perniciosi? Valeant itaque queruli homines, qui puerorum parvorum leuitatem imitati, si quid in re optima displiceat, totum abiiciunt, qui insectari malunt artes, quam ad illas recte adhibendas aliquid operae suae conferre; maledicere Academiis, quam in his, quae ibi a quibusdam peccantur, emendandis elaborare. Nos, Ciues Carissimi, quantum Dei, quantum Regis beneficium putemus Academiam, in qua etiam Typographicas rationes pulchre tractari, et Gottingae nomen infinitis chartis, quarum bona pars cultiorem Europam non sine vtilitate, nec sine honore peruagatur, nitide impressum commendari gaudemus, annua quoque celebratione ipso natali illius die, qui erit a.d. xvii Septem-

Septembris ab hora inde nona, publica cerimonia, declarabimus. Conferentur huius sollemnis causa summi, quas dare possunt Academiae, honores dignis Candidatis, quorum nobilissima nomina ex hoc ipso loco paullo post publicari videbitis. Habebit deinde orationem Vir Nobilissimus Balthasar Mentzerus, Londinas, Theologiae Studiosus, quintum, ut ominamur, huius nominis, ad primogenitos ordine descendens, decus, et patris de Ecclesia et hac quoque Academia optime merentis optimae spei filius, qua de eo breuiter differet, an recte ERASMVVS scripserit, *ubicunque regnat Lutheranismus, ibi litterarum est interitus*. Harum rerum causa et Illustrissimum Comitem, et Hospites honorandos, et vos praesertim, Carissimi Ciues, eo quo par est officio atque humanitate inuitamus, ut frequentes et propitia in rem hanc publicam voluntate sacris hisce interesse, vota superiori anno suscepta exsoluere, noua nuncupare in proximum, et totam ceremoniam praesentia modestiaeque vestra exornatam dare velitis. Sic vos Deus amet, et saluo Augustissimo Rege nostro ac Rectore Magnificentissimo, Domoque tota Regia, incolumi Ipsius Consilio sapientissimo, vigente sic re publica, ipsos quoque rebus omnibus florentissimos, ac felicem per vos Academiam hanc, et cum ea ciuitatem, quam dutissime praestet. P. P. a. d. xi Sept. clō Io ccxxxx.

IV.

Quidquid est gloria; vel rem, vel appellationem sane potentissimam esse constat, et ad animos hominum, quo sunt ipsi generosiores, tanto magis, quocunque opus est impellendos efficacissimam. Vitae

tae atque incolumitatis conseruationem ita hominum non minus quam animantium reliquorum generi natura commendauit, vt illius caussa faciant, patiantur, omnia. Sed incolumitatem & vitam quoties abiecerunt non singuli modo homines, sed toti exercitus, ciuitates vniuersae, gloriae spe proposita, qua non viui fruerentur ipsi, sed quae demum existeret, cum esse ipsi desiissent. Illi etiam Philosophi, qui summum virtuti fastigium rerum expetendarum assignant, eamque sufficere aiunt ad bene beateque viuendum, qui virtutem sibi ipsi mercedem esse contendunt, tamen praemium, vnam certe et comitem indiuiduam, illi assignant gloriam. Felicitatem illam innarrabilem, et plenam ex omni parte beatitatem, quam deposita mortalitate speramus Christiani, cuiusque respectu et comparatione reliqua, quae summa putantur, facimus nihili, non alio nomine frequentius quam gloriae videmus appellari. Quin Deus ipse, quem suae naturae absoluta atque infinita perfectio desiderare quicquam, aut studio sibi suo parare, non patitur, quidquid extra se agit, suae gloriae caussa agere a Philosophis pariter ac Theologis iudicatur. Summus igitur et vltimus hominum, Deique adeo ipse, finis gloria est. Quid igitur sibi volunt, qui de contemnenda gloria scripsere, & adhuc commentantur, Philosophi? Immo quid nostri illi ab Ecclesia doctores, qui de humilitate, quam virtutis nomen fecere, ita praedicant, vt omne gloriae studium damnare videantur? qui magnorum hominum, Socratis et similium, egregie facta ea sola caussa infamant, et indigna virtutis nomine contendunt, quod a gloriae studio profecta sint, quo in genere Spiritus Flecherius multum operae,

operae, nescio quam felicis, posuit. Vnde igitur tam diuersa de eadem re, tam repugnantia sibi iudicia? Scilicet non eadem res est, de qua male adeo inter homines conuenit. Nomen vnum rebus dissimilibus tributum etiam hic ipsa turbare iudicia videtur.

Gloria interdum populari quadam notione accipitur, vt sit sermo multorum de quacunque alicuius magnitudine et excellentia. * Haec adeo prima nominis significatio videtur, certe vulgaris est, eademque apud aliquos obscura, apud plures confusa et parum distincta, apud plerosque certe non satis definita & circumscripta. Hinc fit, vt gloriam appellent omnes, cogitent autem inter appellandum res toto, quod aiunt, caelo diuersas. Hinc gloriam a se adamari putant, qui imperitae turbae minutis interdum et ridiculis rebus placere volunt, qui sectatores sibi plausoresque quauis arte colligunt, et nihil turpe putant, dum plebeculae consequantur praeconia, quo in genere Atheniensium *Demagogi* erant, et qui Romae *populares* se videri vellent adulatores quidam plebis ac parasiti; tales, qui auditores abducere a Socrate studebant Sophistae; et furiosus ille templi Dianae euerfor Herostratus; et ipsi illi *Magni* populorum et orbis terrarum *Latrones*; quin alii quoque Magni, qui indulgentia sibi sua clamorū quoddam ad praesentes et posteros hominum genus conciliare cum studerent, secundam famam et magnam, hoc est, vt ipsi inter-

* Cui etiam origo fauet, cum eodem fonte καλέω, et τὸ καλόν, et κλέος, et κέλαρος, et *Gloria* manuerint, omnia forte a κτρ, hiriēte littera, vt solet, in balbutientem transeunte: non aliter quam a φάω, φημι, φήμη, atque inde *Fati* ac *Fama* deducta sunt.

interpretabantur, gloriam sunt consecuti. At haec ipsa est, quam sapientes ab omni aevo viri contem-
 fere. Hanc adeo parui habuit Phocion, vt si forte
 sibi plauderetur a populo, tum maxime vereri se di-
 ceret, ne quid imprudens mali dixisset. Hanc ob
 oculos habuere fortissimi praecepti auctores, facienda
 esse quae honesta iudicauerimus, etiam si ignominiam
 (e regione oppositam huic gloriae) inde consecuturos
 nos praeuideamus. Hanc, qui iussere, vt latebras vi-
 tae quaeramus potius quam lucem. Hanc denique
 oppugnat illa Christianorum modestia, quam *Humili-
 tatem* non modo vocant quidam parum Latine, quod
 ferri poterat, sed voce et exemplo faciunt: qua re
 saepe in Cynicum quoddam superbiae genus incidunt,
 et ex ipsa humilitate, impuritateque adeo, gloriam,
 candorem nimirum e fuligine, quaerunt. Verum
 enim vero gloria, quae hoc nomen maxime meretur,
 est iudicium verum et sanum de virtute nostra. TUL-
 LIVS *, *gloria inquit, est consentiens laus bonorum,*
incorrupta vox bene iudicantium de eccellente virtute.
Ea virtuti resonat tanquam imago cet. Hanc natura
 nostra ipsius nostri conditoris consilio appetit. Sicut
 enim non satis habemus amare ipsi nos, sed amari ab
 omnibus bonis cupimus, quantum eius fieri reliqua
 conseruata dignitate potest; qua in re non putamus
 esse, qui reprehendendum quidquam putet: ita placere
 bonis, si quis se, ac vehementer quidem, velit, si prae-
 rogatiuam illam et conciliatricem amoris, gloriam,
 amet, adeo ille non est reprehendendus, vt qui aliter
 se instituat, vix dignus humana societate videatur, cer-
 te indignus illorum amore, quorum de se iudicia
 tanto-

* Tusc. 3. c. 2.

tantopere negligat. Itaque ad prima naturae nostrae hic amor huius gloriae refertur, cuius rudimenta quaedam in illis, quae maxime circa nos versantur, animalibus etiam licet obseruare, quae plausu et blanditiis nostris adeo moueantur, ut pene ultra vires se suas illis patiantur incitari. Ut autem euitetur hac in re error, illud ante omnia recte constituendum, qui sint illi, quorum iudicio probari velimus. Multum iam in eo processimus, quod *bonos* cum Cicerone diximus, quod *verum*, *sanum*, *incorruptum* iudicium. Hoc ipso enim iam maiorem partem illius gloriae, quam late fusam ante describebamus, quasi cancellis quibusdam disclusimus. Sed, ut sumus homines, haec ipsa vocabula ambigua sunt culpa nostra, et in magna disceptatione versantur. Quid si commodum hac in re est, ad ipsum fontem veritatis et sapientiae recurrere? Qui harum rerum auctor est et conditor, huic ante omnia probari velle debemus. Probat autem ille sui similes, ad opus suum seruandum, ad fines suos, ad vltimum illum et maximum, gloriam suam, obtinendam aptissimos paratissimosque. Voluit profecto Deus homines et esse, et esse, quantum capit illorum conditio, felices ac beatos: quidni igitur Deo placeat, ob id ipsum deinde amicis Dei, h. e. bonis viris, placeat, quae ipsa est gloria, qui quantum in se est consilii, opis, studii, operae, ad felicitatem illam conferat? nonne in illum conueniet altera TVLLII finitio gloriae *, *Illustris et peruagata multorum et magnorum vel in suos ciues, vel in patriam, vel in omne genus hominum, fama meritorum*. Hanc gloriam si quis affectet more Socratico, hoc est, ut

M 2

illud

* Pro Marc. c. 8.

illud ipsum agat, quod de se praedicari velit, neque postulet homines sua causa mentiri: ille non reprehendendus, ille ipsi Deo hac parte quidem similis censendus est. Hoc gloriae studium non refutat, neque humana neque caelestis illa Christianorum sapientia. Quid enim sibi volunt illae sanctae Paulli Diui gloriae? Quid apologiae veterum Christianorum, et sanctissimorum ab omni aevo hominum pro se defensiones? Cum porro praeclarum sit rei bene inter viuentes gerendae instrumentum gloria; quem enim cum beniuolentia admirantur, illum iuuare, illum imitari student homines: cum potens sit alios quoque ad virtutem incitandi remedium inter posteros: apparet profecto, ad ipsius diuinae sapientiae rationes hoc pertinere, vti gloriae quoque studio incitati hominum animi ea agant, quae agi ad salutem humani generis interest.

Haec delibare potius, quam exhaurire et accurate disputare, e re vestra, Ciues Carissimi, visum est, cum indicendum vobis esset anniuersarium sollemne litterariae huius vniuersitatis, et auspicati natalis illius celebratio. Haec nempe res nos admonuit immortalis gloriae Augustissimi Regis nostri, Patris Patriae et suae Academiae Rectoris Magnificentissimi, cuius hoc etiam opus inter tot aeterna opera alia locum haud postremum occupabit, nec argumentum modo tantae gloriae erit, sed si quid auguramur, etiam instrumentum. Quandoquidem hic etiam formabuntur, hinc prodibunt, ingenia, quae cum fide et suauitate quadam doceant posteros, quanta sapientia, iustitia, aequitate non populos tantum suos cum magna illorum felicitate rexerit, sed totius Europae securitati tranquillitati-

litatique moderatus fuerit GEORGIVS II, fidelis socius, et amicus etiam mortuorum, arbiter et custos pacis; idemque fortissimus iuris populorum suorum assertor, et vindex vltorque iniustae importunitatis.

Nos interea ritu adhuc consueto celebrabimus diem, quo sollemni nobis dedicatione confirmata sunt anno ab hinc quinto beneficia atque munera Regia, et honores Academicos, nobilitatis eruditae titulum, et quandam gloriae auroram, idoneis et meritis aliquot viris tribuemus. Adeste igitur, si videtur, proximo die Lunae, qui erit dies XVIII Septembris hora nona, Illustrissimi Comites, Hospites honorandi, Ciues Carrissimi, et tum reliquum actum praesentia, fauore, modestia vestra honorate, tum praesertim Deum O. M. nobiscum comprecamini, vt inter dubia temporum, impendentesque varios capitibus nostris metus, seruare velit publicam incolumitatem, id est, suae maiestatis inter nos vicario tribuere inexhaustum corporis atque animi vigorem, domum fortunatam, populos vt fideles, sic ex ipsius sententia beatos, exercitus fortes, pacem honoratam, aut, si, opus sit, victoriam gloriosam! vt cum reliquis tam mitis imperii ciuibus etiam vrbs haec, et magis magisque adolescens conualescensque in ea Academia, suauiter porro feliciterque acquiescat, et otiosae dignitatis, ac doctrinae omnigenae, fructus percipiat vberrimos, eosque per totam Germaniam, orbemque adeo, qua litteris colitur, dispenset. P. P. Gottingae a. d. XVII Septemb. MDCCXXXI.

V.

Primum ab inauguratione atque dedicatione huius Academiae lustrum iam condimus, prima vota quin-

M 3

quen-

quennalia soluimus, laeti quidem atque alacres, non ea modo de causa, quam omnibus annis habuimus, quod nulla dum publica nos afflixit calamitas, quod caede et sanguine non pollutum est tranquillum Musarum apud nos domicilium; quod nihil turbarum interpellauit negotiosa illa, et comparata ad actum omnem vitae adiuuandum otia nostra; quod saluum, felicem, et fouentem miti imperio, prouida indulgentia sua, res nostras experti sumus Augustissimum Regem, Patrem Patriae, eundemque Rectorem nostrum Magnificentissimum; quod amicis Regis nostri, verissimoque illo nostro Maecenate, vti sumus propitiis fauentibusque salutis, incolumitatis, felicitatis nostrae curatoribus: quod illa officina mentium medica, instrumentum illud fundi nostri pretiosissimum, Bulowiana Bibliotheca, hoc etiam anno incrementa habuit splendore atque vtilitate praestantia. Non ista solum sunt, quae ad condendum cum gratulatione lustrum, absoluenda cum alacritate quadam quinquennalia vota nos excitant. Habemus praeter propriam illam felicitatem, communia quaedam, tanto illa quidem maiora atque illustriora, quod sine illis nulla parte eius, quae propius ad nos pertinet, prosperitatis frui licuisset. Cogitate, Ciues Carissimi, quam dubia conditione fuerit, cum superiori anno ad haec vos sacra inuitaremus, spei nostrae conditio: ex ipsis verbis, quae tum ex hoc loco proposita sunt, si videtur, recognoscite. Hortabamur vos, ut precaremini nobiscum Deum O. M. ut inter *dubia temporum, impendentesque varios capitibus nostris metus*, seruare vellet publicam incolumitatem. Plura nobis praestitit, quam sperare tum audebamus, diuina prouiden-

videntia. Remoti illi metus, solidae et longae incolunitatis spes, quantum nunc augurari licet, reducta. Valuere, quae Deus ipsi adspirauerat, consilia Regis nostri, qui se magnanimum fidei eius quoque defensorem praestat, qua Reges et populi inter se deuinciuntur, qua sublata, multum detestabiliores in magna illa re publica, qua regna et ciuitates continentur, turbas existerè necesse est, quam si in quacunque parua ciuitate fides de foro sublata sit. Valuere igitur sapientissimi Regis consilia, metuendi caussae sublatae, reducta pax inter eos, quos vt salua, vt libera esse posset Europa, oportebat esse coniunctissimos. Quanta vis esset concordiae inter eos, quos vel naturalis, vel ciuilis, vel fidei mutuo datae atque acceptae quaedam necessitudo deuinxit, tanta hic annus documenta dedit, vt ea non modo ad illa commoda, quae vel adepti sumus, vel ex proximo speramus, valitura, esse arbitremur, sed ad hoc praesertim, vt tam illustribus exemplis moniti posterì, quid sibi faciendum sit, tanto minus dubitent, quoties officium pugnare cum praesenti quadam et speciosa vtilitate, honestati officere metus, fidem expugnare periculi magnitudo, videatur. Quae cum ita sint, non praesenti modo gloria sapientissimi Regis gratulamur, eaque aliquantum animis efferimur, vti solent nimirum parentum suorum egregie factis gloriari etiam liberi, vt ciues suorum ciuium ad se pertinere laudes iudicant: sed futura etiam, si qua erunt, tempora prospicientes fructum quendam illius gloriae animo praecipimus, cum liberam intentatis, et prope iam iniectis vinculis Europam, opus sapientiae GEORGII II. praedicabunt posterì; cum exem-

plum defensionae feliciter ab ipso fidei, in pudorem autem datae, prostratae, exarmataeque perfidiae, alios quoque, vel ad fidem seruandam impulisse, vel retraxisse ab eadem violanda, commemorabitur. Non est hic locus haec omnia explicandi, aut disputandi adeo, contra eos, si qui aliam putant principum et ciuitatum honestatem, ac diuersam ab ea, quam priuatis natura ipsa, id est, Deus, commendat, si qui salutem publicam, aut vt loquuntur ipsi, rationem status comminiscuntur, ab ea, quam honestas et virtus subiiciunt, totis parasangis distantem. De hoc viderimus in scholis nostris: illud curae sibi habebunt, qui memorabilem, si quae vnquam fuit, horum temporum historiam litteris ad memoriam posteritatis prodent. In praesentia de nostro videamus officio, Ciues Optimi. Iuris iurandi religione obstricti sumus, quicunque publice docendi in hac Academia prouinciam sustinemus, nullam nos occasionem admonendi vos atque ad virtutem cohortandi praetermissuros. Quominus fas est vllam hic edictum proponi, quin aut totum sit in hoc argumento, aut certe legitimam illam velut accessionem habeat. Quid vero facilius hic in mentem nobis potest venire, quam vt pacis, concordiae, tranquillitatis, studium, vobis commendemus. Absint igitur a nobis, Carissimi, non illa quidem bella, quae in musarum castris pugnantur, decursiones quaedam et velitationes eruditae, sine quibus fere languent studia nostra. Quid enim iucundi habeat ille sermo familiaris, illud eruditorum hominum colloquium, in quo nihil agatur, praeterquam illud Terentianum, *Quidquid dicunt, laudo: id rursum si negant, laudo id quoque.* *Negat quis, nego: ait; aio.*
Para-

Parasitica illa vere aut seruilis adeo fuerit, non liberorum hominum consuetudo. Igitur disputationes quidem eruditae ferueant. Nulli ita addicti vel homini simus vel sententiae, vt non, si causa videatur idonea, dissentiamus, aliter nobis videri, et cur videatur, profiteamur. Sed absit, longe absit, vt vel ista sententiarum de philosophia, vel de quibuscunque litteris diuersitas, in acerbitem quandam aut odia exeat, quo quidem nihil est humanitate, cuius professores omnes sumus, indignius: vel alia quaecunque causa animos irretet nostros, vt ad cuiusquam hominis, commilitonis in primis, odium, et quae consequi inde solent, incitemur. Habent hoc egregii inter alia commodi Academiae, quod sunt sanctissimarum firmissimarumque amicitiarum velut quaedam seminaria. Dici non potest breuiter, quam multae quam insignes vtilitates non ad priuatos modo homines, sed ad rerum publicarum administratos, ipsasque adeo res publicas ab eo genere amicitiae profectae sint, quod in scholis contraxit iuuenilis humanitas, aluit consuetudo, disputatio erudita, officiorum commercium, virtusque adeo, et quae ex his omnibus oritur voluptas. Hisce rebus conciliata amicorum paria, aut in vna deinde ciuitate rebus concorditer administrandis, aut duabus ciuitatibus communicato consilio gubernandis, reuocandis in concordiam, aut sancto federe conglutinandis, egregiam operam, honorificam sibi non minus quam publice vtilem, nauarunt. Hanc vos occasionem, hanc opportunitatem, Commilitones, nolite temere dimittere. Nondum apparet, cui quisque vestrum negotio, cui muneri administrando, destinatus sit; nondum constat, quo quisque vestrum officio de

unoquoque publice vel priuatim mereri queat. Nemo vestrum ita humilis est, quem non, si virtus non absit, protrahere, & in altum euehere possit fortuna: nemo rursus ita vel a familia, vel a diuitiis, vel a reliquis ingenii aut fortunae muneribus instructus, quin aliena ope indigere aliquando possit, et illius forte, quem modo longe infra suum fastigium constitutum esse arbitratur. Illa ipsa futurae conditionis inscientia hanc habere vim debet in animis nostris, neminem hominem uti contemnamus, offendamus neminem, odium neminis fastidio nostro aut contumelia contrahamus: amemus, ut sunt profecto amore nostro dignissimi, pacis, tranquillitatis, humanitatis auctores; auersemur autem, si qui sint illorum dissimiles, qui committere amicos, serere odia, diffidia alere, quocunque obtentu, audeant. Quas pestes si plane liceat amoliri atque auertere, rarae lites, rarissimae pugnae fuerint, etiam inter offensos mox redeat pax et tranquillitas. Hac de re bono vos die, Commilitones, et tabella hac gratulationi et bonis omnibus destinata, admonemus, ut tranquilla mente, sereno animo, ea quae modo diximus reputantes tanto maiorem inde fructum percipiat, vos ipsos molestiis non necessariis et facile euitandis, nos puniendi necessitate, quae non potest non tristis nobis esse, leuetis. Sic fausta vobis omnia eueniant, sic laetis obire nobiscum contingat vobis diem illum, quo memoriam inauguratae huius studiorum honestissimorum Vniuersitatis ita recolere solemus, ut simul bene meritis Candidatis eruditam illam et Academicam nobilitatem sollemni ritu sancitam, et consuetis consignatam diplomatis, tribuamus. Agite igitur, et sacro nobis atque festo die

die septimo decimo Septembris, hora X in aedem Academicam deducite pompam nostram, et cerimoniam illam vestra alacri modestia, et pia hilaritate orname, Deumque exorate nobiscum, vt GEORGIO II. auctum hoc anno decus defensoris fidei et pacificatoris orbis non integrum modo conseruare, sed nouis verae gloriae atque felicitatis argumentis sanctissimum caput, Regiamque domum subinde augere, tum Consilium Regis sapientissimum, cui salus nostra tuenda commendata est, et hanc urbem atque Academiam, vosque omnes adeo, muneribus suis beatos praestare velit perpetuo. P. P. a. d. ix Sept. cIo Io cccxxxii.

VI.

Appropinquat dies, quo memoriam dedicatae ante hos septem annos Academiae nostrae celebrare, quo vota soluere superiore anno concepta, et nuncupare noua cogitamus. Vera celebrationis illius causa et consilium est, vti memoriam vsurpemus diuinorum in nos, in patriam, in omnes, quos litterae iuuant, quibus profunt litterae, beneficiorum. Multa illorum ita in oculos omnium et mentes incurrunt, vt nemo nisi vecors, nisi a religione omni alienus, ea in dubium vocare possit: quae quidem enumerare in praesens non postulamus. Sed non minus multa sunt, quae sensum nostrum et intelligentiam fere fugiunt, quae vel plane ignorantibus nobis et nihil tale cogitantibus contingunt, vel, quo tempore eueniunt, non in beneficiorum numero, sed in earum rerum censu referuntur, quae aut plane ad nos nihil pertineant, aut etiam aliquam nobis afferant incommoditatem. Nempe de vniuerso genere beneficiorum in nos diuinorum

norum hoc verum esse, pleraque eorum latere, si qui
 aduertere animum voluerit, cogetur fateri. Parum
 nos idoneos esse felicitatis et infelicitatis arbitros,
 quotidianis exemplis confirmatur. Quoties *calculi* *
candore laudatus dies originem mali habuit? Quam
multos accepta afflixere imperia? quam multos bona
perdidere, et ultimis mersere suppliciis? Quot vero
 contra ea perissent, nisi perissent? Quot res nobis
 quotidie eueniunt, quas amoliri, si liceret, vellemus,
 queis paullo post agnoscimus radices et fontem felici-
 tatis contineri? Quoties nostra nobis consilia, studia,
 conatus, perniciem attulissent, nisi inuitis nobis fuif-
 sent irrita? Quoties quae inimici contra nostra com-
 moda, contra salutem cogitarunt, exorsi sunt, perfe-
 cerunt, felicitatis nostrae instrumenta fuere vel incre-
 menta? Quodsi retro eamus ad prima beneficia di-
 vina, quae tamen per totum vitae nostrae cursum ma-
 ximam vim habent, in quo genere sunt genus, paren-
 tes, vita, corpus, ingenium, prima educatio; nonne
 plane inscientibus obtingunt? Non disciplinae fere
 reluctamur? educatores, monitores, amicos fortes,
 refugimus? Atqui maxima haec esse beneficia pro-
 uidentiae, qui non videt, eum nihil videre, fatendum
 est. Non hic excurrimus in Theologorum campum,
 apud quos luculenta est de vtilitate earum molestia-
 rum, quas *Crucis* nomine comprehendunt, disputatio.
 Neque nobile illud, tractatumque ab omnis aevi phi-
 losophis argumentum iam excutimus, cur bonis ma-
 le sit, cum sit prouidentia? quod totum fere ab hac
 ratione pendet, vt intelligamus, beneficia esse, quae in
 diuer-

* PLIN. H. N. 7, 40.

diuerſa claſſe collocare homines ſolemus. Illud quidem maneat, quod pulchre vidit etiam PLVTARCHVS * diuinæ hoc naturæ proprium eſſe, benefacere latentem, et ipſa beneficentia ſua oblectari.

Quæ cum ita ſint, cumque virtutis omnis luculentior diſciplina eſſe non poſſit, quam naturæ diuinæ imitatio: illud nos admoneat, Ciues optimi, latens iſta et occultans ſeſe Dei beneficentia, vt hac quoque parte, quantum eius per humanæ infirmitatis rationes fieri poteſt, ſimiles noſtro conditori eſſe ſtudeamus. Totus aureolus eſt Plutarchi quem ante laudabamus libellus, quo amici et adulatoris diſcrimen docet, digniſſimusque, qui non legatur ſed edifeatur ab his præfertim, quorum vel eminentiores fortunæ adulatoribus opportunaſe ſunt, vel munus eſt formare ad prudentiam et virtutem eos, quibus ob aliam præſtantiam adultores maxime inſidiantur: de quo libello vere dici poteſt, ſi quis princeps, aut in magna quacunque fortuna, id eſt vel iuuandi alios vel laedendi facultate, conſtitutus, nihil aliud ſciat, alterius omnis artis rudis ſit; illam autem diſcernendi ab adulatore amici artem, luculenter et ſapientiſſime ibi traditam, probe cognitam perceptamque habeat, et ad vitæ uſum transferre poſſit: eum principem, eum magnum virum, ſatis didiciſſe ad ſuam et patriæ ſuæ felicitatem. Hoc in libello igitur inter cæteras notas, quibus diſtat ab amico adulator, iſta commemoratur

* De diſcr. amici et adul. p. 63. Οἷμαι καὶ τοὺς θεοὺς ἐνεργετῶν τὰ πολλὰ λανθάνοντας αὐτῶ τῷ χαρίεσθαι καὶ εὖ ποιῶν φύσιν ἔχοντας ἤδεσθαι. Quod nec a diuinis oraculis abhorret Iac. 1, 5. Αἰρεῖται παρά τοῦ δίδοντος θεοῦ πᾶσιν ἀπλῶς, καὶ μὴ ἀντιδίδοντες.

ratur merito, quod adulator cum pompa inseruit ei quem captat, et perdita putat officia, de quibus non primum illi ipsi, cui tributa sunt, constet, ac deinde caeteris: amicus autem ipsum saepe qui iuuatur fallit, ut habeat, nec, a quo acceperit, sciat; sicut ille Arcehilas amici pauperis, cum aegrotaret, puluino, obtentu illius componendi, sacculum pecuniae subiecit *. Naturalis nos superbia verecundos ad rogandum facit; hac nos verecundia liberat, qui ignorantibus, quod iuuat, praestat. Gratias qui agit, refert. Generosum igitur est et liberale, tribuere beneficium, pro quo illam mercedem remittas. Humilis et ignavi hominis est nocere clanculum et ex occulto: ieiuni autem, et gloriae non cupidi sed egentis, nihil cuiquam boni tribuere, nisi quod praedices, nisi quod illi, cui tribuas, ipsa commemoratione non necessaria exprobres. Maior est qui beneficium tribuit, neque alia minus fallax mensura maiestatis, quam quae benefaciendi facultate et voluntate inter se coniunctis continetur. Ut igitur caeteris in rebus amabilis est, et veram magnitudinem non minuit, sed tanquam securam sui, et minime timidam, commendat, si illa non nunquam dissimuletur, si descendat de fastigio suo interdum maiestas, et comitatus etiam communitatisque satellitium sibi adiungat: sic nihil magis decet beneficentiam, nihil amabiliorem reddit, quam si oculis se et sensui eorum, quibus commodat, subducens, non faciat bene, ut videatur fecisse, sed ut fecerit. Cum nulla pars sit doctrinae de moribus, quae non

* Narrat idem factum SENECA de beneficiis 2, 10. quo loco plusscula sunt, quae ad hoc argumentum pertinent.

non libris nostris ita sit tractata, vt hoc ipsum non vltimum habeamus indicium, caelesti eos origine manasse: tum hoc ipsum liberalitatis et beneficentiae summum ornamentum, quod vobis, Ciues, hic commendamus, nostis, Domini etiam nostri voce et epistola nobis iniunctum: nisi putamus, quod de stipe in egenos conferenda praeceptum est, non etiam, et magis adeo, ad alia beneficiorum genera pertinere, in quibus vel aequae vel magis hinc pudori consulendum est accipientium, hinc tribuentis modestiae. Verum isthuc non aberrauit quidem, sed studio vestrae utilitatis, quo nihil nobis debet esse antiquius, aliquantum excucurrit oratio. Redimus ad proprium scriptio-
nis huius argumentum. Reducet dies xvii Septembris Inaugurationis Academiae Georgiae Augustae, quae decennium primum cum hac aestate condet, ante hos VII annos feliciter peractae memoriam. Non habet hic annus minorem gratulandi, h. e. gratias immortali Deo, ipsiusque maiestatis inter nos vicario, et per quos hic res nostras curat, agendi materiam, quam quisquam superiorum. Et, si publica patriae nostrae negotia de turbis, quae Europam miscent ac versant, ipsa quoque dubitationis aliquid sollicitudinisque videntur trahere: illud tamen sperare licet ab inexhausta Dei bonitate, a Defensoris fidei fortitudine, constantia, sapientia, ab eorum, quos ipse administrat, habet suorum consiliorum, prudentia futurum, vt haec ipsa perturbatio, haec ipsa sollicitudo, futuram tranquillitatem felicitatemque nostram commendet, no-
voque exemplo firmet, quam modo celebrauimus, rationem caelestis prouidentiae, occultis viis, et ab intelligentia nostra remotis, bene faciendi. Conuenite
igitur

igitur nobiscum, Carissimi Ciues, quo dictum est die, pompamque nobiscum hora ix in aedem Academicam deducite, gratique nobiscum manifesta pariter sollemniaque, et occulta beneficia Dei celebrate, quibus hoc anno Academiam nostram complexus est. Insigniorem reddent Panegyrim nostram praemia virtutis et doctrinae, nobilitas Academica, dignis aliquot Iurium, Salutaris artis, et Philosophiae cultoribus, sollemni ritu conferenda, tum carmen recitandum a felicis et nobilis venae poeta, viro iuvene patriis pariter et suis decoribus splendido IOANNE IVLIO SVRLANDO Hamburgensi, quo is iussu Societatis apud nos Teutonicae, cuius nequaquam poenitenda pars est, ac permisso Senatus Academici, laetum hunc diem celebrabit. Adeste igitur, modestia vestra, et amabili ac verecunda alacritate, bonum diem boni nobiscum obite, vestrisque precibus salutem et felicitatem Regi Augustissimo, eidemque Magnificentissimo Rectori nostro, domuique regiae, incolumitatem et exoptatos successus Illustrissimo illius Consilio, Academiae, ac quae hospitium illi accommodat ciuitati, laeta bonarum rerum omnium incrementa impetrate. P.P. a. d. XIII. Septemb. A. cIo Io CCXXXIII.

VII.

Quid est, Ciues carissimi, quod generalia artium pariter ac virtutum praecepta facile adeo capiunt atque admittunt homines; cum ad vsum illorum et actum ventum est, laborant, haerent, et non multum ab illa disciplina adiuvantur? Redite cogitatione ad puerilia doctrinarum elementa. Litterarum singularum vim mox norunt pueri: iungere expedite
sylla-

syllabas et voces post longam demum exercitationem condiscunt. Totius Grammaticae, et quidquid ad eam refertur, eadem plane ratio est. Rationalis initia doctrinae cum discimus, facilia omnia videntur, expedita, dubitatione carentia. In ipso porro usu ratiocinandi et aliud ex alio colligendi quantum peccetur, nullum maius indicium habemus, quam perpetuas illas creberrimasque hominum etiam eruditorum, etiam Logicorum, de rebus fere omnibus inter se dissensiones. Nusquam illud magis apparet, quam in praeclara illa de moribus philosophia. Satis hic, si non in sumtis, et his, quae vocantur principia, certe in conclusis conveniunt doctores. Facile ea qui discunt arripiunt: sed adeo difficile est praescripta illa philosophiae sequi et vita exprimere, ut si usquam, hic profecto appareat, quam parum a generalium praeceptorum cognitione adiumenti sit, ad quamcunque vel artem vel virtutem: et quam sit multo facilius, solo usu et assuefactione sine praeceptis, quam praeceptis praestantissimis, sed solis, ab usu destitutis, virtutem ullam aut artem earum, quas diximus, (reli quarum autem par est ratio,) consequi. Quae igitur huius dissensionis causa est? Quidni illam rectricem mentis nostrae partem e vestigio sequuntur et voluntas, et facultates corporis? Felix quidem futurum erat, ut videtur, hominum genus, si res ita haberet. Nempe non ita est gubernator aut auriga animus, ut arbitrio suo statim cum clauo nauem prout collibitum est, circumagat, ut audiat semper currus habenas. Refractarius et duri oris equus est, vel potius grex ferocientium, iunctorum quidem ad unum iugum, sed in diversas partes tendentium, quem animus noster, praeclarus auri-

ga, non frenis aut lupatis semper, sed saepe tenui filo regit; a quo trahitur, distrahitur, rapitur in abrupta. Navis est rimarum plena, velis laceratis, rudentibus putribus, antennis diffractis, gubernaculo ipso non satis firmo et male haerenti; quam venti horribiles tempestatesque sonorae circumagunt, et suo cum gubernatore nunc in hos, nunc in scopulos alios impellunt. Igitur non praeceptis illis generalibus, sed aliis plane rebus opus est, ut currus, ut navis illa regatur. Hic non propositum nobis est illas res declarare; sed hoc monemus, interdum euenire, ut non tantum non fiat, quod praecepta illa praeclara suggerunt, sed ut ille rector animus mutet sententias priores, sanas, veras, assumat contrarias: ut cui Grammaticam regulam sequi difficile est, is rideat Grammaticos; ut omnem morum philosophiam vanitatis postulet, qui propter cupiditates suas aegre fert eam sibi magistrum instare. Sic iniustitiam et perfidiam tandem laudare sustinuerunt quidam tyrannico ingenio homines, non quo non aliter edocti essent, aliter bene subductis rationibus sentirent: sed ne ipsos damnarent virorum sapientium sententiae, sententias illis contrarias opposuere. Ferri etiam hoc poterat, etsi est intolerabile. At illud importunitatem fere omnem superat, quod inuenti sunt parasiti quidam tyrannorum, qui quod illi agerent, quod se agere omni modo dissimularent, aperte auderent defendere, eaque ipsa ratione pudorem quoque, si quis illis restaret, excutere. Antiqua est illa labes et turpitudine hominum doctrina et philosophia male abutentium: quod vel illius apud PLATONEM *

Thra-

* De Rep. I. p. 418, C, τὸ δίκαιον ἐστὶ τὸ τοῦ κρείττονος συμφέρον.

Thrasymachi exemplo constat, qui aperte iustum, finit, quod potentiori utile sit: et tuetur, iniusti hominis vitam praestare vitae iusti, iustitiam esse generosam stupiditatem, iniustitiam autem rem consilii plenam; prudentes et bonos viros illos, qui quod summum est in iniustitia affecuti, possint ciuitates, et gentes integras in potestatem redigere. Non putamus facturum fuisse Platonem, vt tales personas induceret in dialogos suos, eosque confutandos Socrati traderet, nisi fuissent inter sophistas illius aetatis, qui ad istum modum in scholis, et circulis iuuenum, disputarent. Plura non addimus, neque enim historiam improbae illius stultitiae scribimus. * Stultitiae, inquam. Vafri enim principes non ignorant, exosam esse naturaliter hominibus iniustitiam perfidiamque, ac proinde hoc ipso nomine noxiam, prudenter igitur, et quanta maxima opera potest disimulandam: cum virtutis, iustitiae, fidei, ipsa quoque species prosit vel ad hoc ipsum, vt falli facilius et circumueniri homines queant. Quod autem fuere, qui dicerent, speciem iustitiae ac fidei prodesse, rem ipsam nocere, optabile igitur esse, vt videantur boni viri principes; vt sint, nihil opus, quin alienum esse et noxium: illi sapientia sua etiam speciem, quam ita laudant, iustitiae sibi ademere. Quis enim iustum, bonum, fidelem existima-

N 2

bit

Μοχ, τὸν τοῦ ἀδίκου βίον καίττω, ἢ τὸν τοῦ δικαίου. Et E, δικαιοσύνην πάνυ γενναίαν ἐνέχειαν τὴν ἀδικίαν ἐμβουλίαν. Et F, Φρόνιμοι δοκοῦσιν εἶναι καὶ ἀγαθοὶ οἱ ἀδικοί, ὅτι γε τελείως διοί τε ἀδικῶν, πόλεις τε καὶ ἔθνη δυνάμενοι ἀνθρώπων ὑφ' ἑαυτοῦς ποιεῖσθαι.

* Aurem hic sibi velli patietur HERM. SAM. REIMARVS, Vir doctissimus, de promisso olim Machiauellismo ante Machiauellum.

bit eum, quem ita putet animum induxisse? Quae cum ita sint, nondum, credo, ad illam comitorum lenonum impuritatem impudentiamque procescit aliquis magnorum principum, ut publice, non inter nequitiae sodales, sed edicto, ut hoc utar, proposito, se iniustum, perfidum, fedifragum profiteretur. Nam si qui etiam tales sint, tamen, ut illi apud C I C E R O N E M * Philosophi, *ea dicunt, quae non sentiunt, utque vestitum, sic sententiam habent aliam domesticam, aliam forensē*. Quare qui sapiunt principes, siue iusti ipsi sint et fidei cultores, siue aliter animati, impietatis illos et immanitatis doctores, modo sint tales vsquam, odisse debent et amoliri, ne videantur illorum praeceptis obsequi, eoque ipso fidem sibi detrahant, eleuent promissorum suorum auctoritatem. Si quid enim profuit ad fines proferendos, aut augendum alia ratione imperium, perfidia; profuit cum lateret, et quamcunque iustitiae speciem indueret: execrabilis est, et vim suam, quae in fallendo et circumueniendo inest, amittit, vel solis armorum viribus sustinetur, cum primum tegi, pingi, dissimulari definit. Neque enim profecto tam patientes videntur esse homines, reges in primis, principes, et populorum suorum rectores, ut professae nimis perfidiae vel hominem, vel imperium, ad federa et pactiones admittant; ut non consociatis opibus tanquam ad incendium omnibus imminens restringendum, aut ad noxiam omnibus bestiam conficiendam, concurrant. Quidquid est de bello illo quod *punitium* vocant iuris naturae et gentium doctores: sanctum profecto

et

* De Fin. 2, 24.

et pium illud bellum fuerit, quo ad conatus perfidi impudenter et extra omnem excusationem vel regis vel populi opprimendos, aut frangendas opes, concurrant omnes, non modo periculo proximi, sed etiam ad quos paullo post impotentem ille dominationem possit extendere. Aut egregie fallimur, aut intelligit hodie Europa, esse regnum quoddam, cuius in operosa licet dissimulatione, et magna praedicatione fidei ac iustitiae, non procul ab illo, quem modo diximus gradu absit iniustitia ac perfidia: intelligit, premendam esse, quae hodie offertur occasionem, redigendi ad mediocres et iustos terminos gentem, quam federa adhuc nulla coërcere potuerunt. Magna sane res, salutaris, speramus, non ad hoc modo futura, vt paratam sibi seruitutem, intentatas catenas, bella certe ex bellis seminata, hic orbis noster effugiat: sed in vniuersum vt iustitiam et fidem maioris facere in posterum magni quidam mortales discant. Haec tanta res, attentione vestra etiam, Ciues, dignissima, argumentum nobis erit, oratione sollemni natalem sextum huius Academiae ab inauguratione illius celebraturis. Quam disertam vobis orationem spondemus, si non male FABIVS *, *Nec quidquam non diserte quod honeste dicitur.* Hoc sollemne, cum etiam Doctoralium ornamentorum collatio ab Excellentissimo Medico pariter et Philosopho, Io. Andrea Segnero, Collega nostro, et Londinensis Academiae Sodali, peragenda; itemque Germanicum carmen a nobilis ingenii ac doctrinae iuvene, Iusto Moesero Osnabrugensi, Germanicae apud nos Societatis non

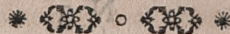
N 3

vlti-

* QVINCTIL. 12, 1, 30.

ultimo decore, recitandum, condecoratura sint: tanto magis sperare possumus, suam illi celebritatem, honorem suum, non defuturum. Conuenite igitur, Ciues carissimi a. d. xvii Septembris, hora ipsa decima, in Collegii nostri aedes, et pompam inde nobiscum in Paulinam aedem deducite, sacrum vestra amabili modestia ornatę, tum Ambrosiano hymno religiose canendo gratias conseruatori Deo nobiscum agite, quod praeter caetera beneficia hoc anno collata in hanc sapientiae et virtutis (sic quidem iussit noster Conditor, sic nos connitimur) officinam atque armamentarium, incolumem summa inter pericula, cum digno tanto patre filio, (ampliusne aliquid ad laudem Celsissimi principis dici potest?) praestitit, successu, victoria, gloria cumulauit, suae inter nos maiestatis vicarium, fideique impie ab aliis oppugnatae defensorum magnanimum, qui inter tantos titulos Rectorem se nostrum Magnificentissimum appellari non dedignatur: supplicate nobiscum Iouae Imperatori, vt faueat porro GEORGIO II. *Orbi quietem, saeculo pacem suo* * pariter et futuris, cum augustissimi capitis sui periculo paranti: supplicate, vt haec Academia destinatis sapientissimi principis respondeat, vt inde prodeant boni viri, qui doctrinam, virtutem, fidem praesertim et iustitiam, tum studiose colant ipsi, tum suis quique ciuibus feliciter impertiant. P.P. a. d. xv Sept. c l o l o c c x x x x i i i.

* SENECA Octau. p. 475.

VI. EDI-

VI.

EDICTA, CITATIONES ET RELEGA- TIONES.

I.

Non male vos quidem consuluistis huic bonae mentis optimarumque artium domicilio, tu cum, manere sub iuratae fidei religione ad causam dicendam iussus, hinc aufugisti: tuque - - qui, cruentarum rixarum reus, et alias pessimae notae homo, cum vix professae paupertatis respectu gratis in Album nostrum relatus esses, te statim a perpetrato facinore subduxisti. Non, inquam, male ciuitati nostrae consuluistis fuga vestra et pertinaci post edictum nostrum, (quod tres amplius menses hic pependit) emanatione: cum optabile sit, si qui forte vestri similes inter nos supersint, ut illi etiam quam primum se hinc auferant. Illud potius nobis cauendum est, ne redire vobis lubeat, et hunc coetum, quem sanctum et castum ab omni labe esse vehementer cupimus, vestro velut contagio contaminare. Quod igitur salutare sit Georgiae Augustae, et, si potest, vos ipsos ad frugem compellat, te, - - teque, - - ut refractarios homines atque perfidos, exesse ab hoc modestiae, disciplinae, fidei, virtutis omnis (quoad vota nostra et consilia valent) sacratio atque templo, quo ipsi vos abiudicastis, ab vrbe

N 4

agro-

agroque Gottingensi, Regia Magnificentissimi Rectoris nostri auctoritate iubemus: quam si contemnere ausi fueritis, ne impune sit, seuerè curabitur. Faxit Deus, vt aucta tot honestissimis ciuibus per hosce dies Academia a vestri similibus aut non attingatur, vt loca esse dicuntur, ad quae venenata animalia non adspirent; aut, cum primum se pestis aliqua commoverit, ea exigi statim excludique possit.

II.

Vestrae securitati atque tranquillitati, Ciues carissimi, hoc dedit de sapientissimi consilii sui sententia Rex noster Potentissimus, vt constitui iuberet nocturnos excubitores atque circitores, custodes quietis vestrae, qui cum vitae suae periculo vestram vitam, vestram corporis atque famae integritatem, contra omnes insultus custodiant atque defendant; qui etiam atque etiam videant, ne quis vestrum per ebrietatem, per iuuentutis calorem, aliquid vel agat vel patiatur se indignum; qui etiam cum peccantibus, quantum eius fieri potest, molliter agant, neque aliam vlli vestrum nisi necessariam molestiam inferant.

Quae cum ita sint, speramus atque confidimus, neminem vestrum sua petulantia difficile per se munus atque incommoditatis plenum, molestius ipsis dedita opera redditurum. Si vero praeter spem et vota nostra *quisquam verbis aut factis adeo contumeliosis publicae securitatis, et quietis nocturnae custodes laeserit*, illum auctoritate qua pollemus regia poenas expectare grauissimas certissimasque iubemus, quas vel pecunia, vel carcere, vel relegatione adeo pro delicti grauitate luet, qui paternam et salutis vestrae cupidissimam

firmam admonitionem contemnere, et huic edicto repugnare ausus fuerit. Mementote autem, Ciues carissimi, poenis eos tantum indigere, qui ignobiliores caeteris sunt et animi abiectiores; sua modestia regi, ut quisque est generosissimus.

III.

Non vltima est Gottingae nostrae commoditas, Carissimi ciues, propter quam prae caeteris vrbibus placuit Sapientissimo Regi nostro, in qua sedem nobis hospitiumque pararet, quod et operibus et praesidio munita impetus hostium subitos et alias turbas, quae intercipere quietem nostram possint, non ita facile perhorrescit. Quae quanta sit felicitas, vel illi hodie suo cum malo intelligunt, qui per hosce Italiae, Poloniae, Germaniae tumultus inter quotidianos terrores, fugas, incendia, rapinas, caedes, miseram vitam trahunt. Iam hinc, quid portis, quid munimentis et aggeribus, quid praesidiis horum, debeatur, intelligitis. Sed nemo etiam vestrum, Ciues, non eo ipso tempore, cum nomen daret huic litteratae ciuitati, grauissimis amantissimisque verbis admonitus est, ut velit pacate placideque illos tractare, quibus vrbis huius custodia est commissa, hoc est, vniuscunque vestrum etiam securitas tranquillitasque. Cum vero opus sit, maioris rem momenti, quam aliqui vestrum propter aetatis feruorem interdum cogitare videntur, diligentius illis inculcare, non paterne tantum vos, o nostri, monemus, verum etiam ea auctoritate, quam magnus Rex noster nobis tribuit, iubemus, atque sancimus:

I. *Ne quis in praesidio suo (auf seinem Posten) vel stantem vel euntem militem, verbo manuue laedere, aut vlla ex parte impedire velit, quo minus ille officio libere fungi possit.*

II. *Ne quis per portas vrbis concitato equo vehatur.*

III. *Ne quis omnino in aggere equitet.*

IV. *Ne quis in decliui aggeris exterioris planitie (Glacis) et intra transuersas adeo seras (Schranken) inambulet.*

Quo sunt ista faciliora, quo seuerius adhuc aduersus militarem in vos ferociam ius dictum est; tanto minus veniae vel merentur vel sperare possunt, si qui moniti licet, petulantia sua, vel morosa quadam rixosaeque superbia se impelli, quam in consilio habere modestiam, amabilissimam virtutem, velint. Ita iubet Potentissimus Rex noster, cuius nos iustissimo imperio, in poenis etiam exigendis, moesti licet et peccantium vicem dolentes, parebimus.

IV.

Cum magno rep. beneficio mactent, qui nouis illam augent ciuibus, tum non minus praeclare de ea merentur, qui malis eam leuant atque liberant. Optabile erat huic litteratae ciuitati, nunquam sinu suo aluisse ciues tranquillitatis publicae turbatores; haec postquam non contigit felicitas, superest, vt alteram ei praestemus, et exesse hoc bonae mentis, sapientiae, doctrinae sacrario iubeamus, te quidem in perpetuum, tum te, in quadriennium, ab

ab hodierna luce procedens, te denique in biennium, ab hoc die computandum. Excedite igitur, nisi educi mauultis, ante noctem, et, si potestis hoc infortunio vestro, (quod non hodie, sed tum coepit, cum ebria petulantia et furiosi hominis obsequium, plus apud vos, quam bona ratio et sanctae leges, valuerunt) discite modestiam: alios quidem certe docebitis, non eludi temere leges Magni Regis nostri, non impune turbari Georgiam Augustam, quam ipse vult serena tranquillitate, et placido otio frui, sinuque suo et dulci complexu fouere non ignaum et vorax fucos pecus, non crabrones turbidos et telis molestos, sed iuuenes castimonia, diligentia, parendi modestia, fructus dulcedine, apum quam simillimos: quibus scilicet hac ipsa ferocium hominum exclusione consultum imus.

V.

Misericors tibi videbaris, et generosus, et fortis, et valde astutus, - - - cum homicidae, quantum quidem nobis constare potuit, eruptionem et fugam comitatu et audacia tua, dux et auctor facinoris, adiuuares. Sed temerarium te fuisse et rebellem legibus edictoque nostro, et in te ac tuos immisericordem, ac proinde a virtute omni longe remotum, ipse tandem agnosce vel ex praemiis facinori tuo a sapientissimo magni Regis Consilio constitutis, cuius nimirum auctoritate ante lucis huius occasum hac vrbe excedere, et in perpetuum abesse, ab Academia nostra te iubemus, in qua nimirum modestiam, et sanctarum legum atque Magistratus obsequium, plus valere, quam falsa et inania nescio quarum virtutum simulacra,

cra, debent. Qui igitur praesens parum nobis pro-
fu-eris, discessu certe tuo iuuabis nostros, qui tuo
etiam exemplo moniti discent, nusquam maiorem
esse, quam in vera virtute securitatem.

VI.

Malo te atque infausto fidere huc intulisti superiori
vere, - - qui mensibus nondum duobus
apud nos exactis temeritate tua et insania magnum
nobis, quantum quidem in te erat, malum, magnas
molestias conciliaueris, cum vino et intemperantia
ardens, a. d. xx Iul. stationis militaris in proximo
colocatae ductorem intolerandis maledictis, grauissi-
misque verborum iniuriis de fenestra eructatis impe-
teres, quas statio vniuersa, quin totum ipsum Regiis
auspiciis, stipendiis Regiis, pro publica tranquillitate
excubans praesidium, ad animum reuocaret. Pro
quibus factis tuis, de imperio et ex Rescripto Augu-
stissimi Regis nostri, qui et sagatae, et huius nostrae
in toga militiae homines omnes vult esse quam hone-
stissimos, tibi - - vrbe et agro Gottingensi,
in perpetuum interdicimus, et ne patriae tuae temere
imponere tuis mendaciis queas, huius ipsius edicti
formulam eo dimittimus. Abi igitur, quo potes,
nunquam ad nos redi; si potes, cerebrosum illam in-
saniam atque furias depone: ciues autem nostros,
quod ipse credere adhuc noluisti, exemplo tuo doce,
in Georgia Augusta sanctam illam et placidam tran-
quillitatem, qua in primis aluntur ingenia, a nemine,
impune quidem, violari.

VII. Igno-

VII.

Ignobilem te et obscurum hominem esse voluisti - - solo hoc nobis nomine, et insolenti audacia tua, cognite, qui neque nomen in tabulis ciuitatis nostrae professus fueris; neque, cum ad rationem reddendam contumeliarum, verbis pariter et districto in comilitonem innocentem gladio, non tam ipsi, quam huic pacis et bonarum artium domicilio, illatarum, vocandus esses, quaerentibus ministris copiam tui feceris. Quisquis es, atrum te hominem satis iam declarasti. Si latere perrexeris, neque intra tricesimum diem, quod tibi hic trina denuntiatione iniungitur, in concilio nostro iuridico, vel coram, vel per procuratorem adfueris; in perpetuum tibi accessu huius musarum sacrarii interdicetur. Efficiet forte haec ipsa tabula, ut plenior interim et nominis, et patriae, et vitae tuae notitia ad nos perueniat, possisque pro virtutibus tuis ex hoc loco exornari.

VIII.

Quae ex hoc loco proponuntur minae, eas non fictas esse aut inanes, exemplis iam quatuor sanciendum est. Tu quidem - - iudicio nostro condemnatus, neque pecuniam, quam rustico debebas pro corrupto per lasciuam iniuriam boue illius iugali, totam numerasti, neque imperatam tibi eo nomine multam, sancte licet promissam, soluisti. Tu - - quod prae te ferebas studiose intolerabili verborum insolentia, et armata gladio feritate, in homines plebeios quidem, sed honestos, et nulla tibi iniuria cognitos, grassatus es, neque per te stetit, quo minus magno illos malo multares. Tu - - comitem ebriosi furoris strenue

nue secutus, verbis, verberibus, canibus incitatis, non vni ciuium molestiam, terrorem, periculum, obiecisti. Tu denique - - periculum aliis, denuntiandis illorum in te contumeliis, cum creasses; non solum vadimonium ipse et iudicium deseruisti, verum etiam meditatam creditoribus quibusdam tuis fraudem in-nexuisti. Citati omnes ex hoc ipso loco vel ad causam dicendam, vel ad soluendum iudicatum, delitescere, quam comparere intra dictum vobis diem xxx, qui diu exiit, maluistis. Nihil igitur superest, quam vt denuntiatam vobis poenam exsequamur. Quare te, te, te, ac te - - tanquam perfidos homines, legumque et bonae rationis contemtores, ab hoc inde die ciuium nostrorum numero exemptos in perpetuum vrbe agroque Gottingensi abesse, Regia, qua pollemus, auctoritate imperamus. Nolite igitur in posterum praesentia vestra contaminare hoc fidei, modestiae, et virtutis omnis templum; et hac ipsa poena vestra atque exemplo virtutes, quibus vos caretis, ciues nostros, si qui opus habeant, docete.

IX.

Cauere nos peccata malle, quam punire, satis potest illis constare, qui vel ad ea, quae ex hoc loco proponuntur, attendere voluerint. Huius rei in te quoque, - - specimen dedimus. Delatus ad nos vt malum nomen fueras. Admonitus es, ne obstringere te eo crimine velles, quod diuina ac naturalis lex a furto non seiungit. Vetitus etiam es iniuncto arresto vrbe ante excedere, quam satisfecisses tuis creditoribus. Attamen violata fide cum ea, quam creditoribus dederas, tum quam nobis adueniens sub iuris-

iurisiurandi religione adstrinxeras, te hinc subduxisti. Denunciatum tibi, praeter priuatas litteras, ex hoc ipso loco est, quid futurum esset, nisi redires. Tu nihil horum pensi habuisti. Quae cum ita sint, quandoquidem te meliorem honestioremque reddere frustra tentauimus; superest, ut aliorum certe peccata similia, te puniendo, caueamus, neque vanas esse, quae hic scribuntur, minas, exemplo tuo sanciamus. Nimirum te - - ut hominem fraudulentum, fugituum, immo immorigerum, hac publica nota insignimus, et ab nostrorum ciuium coetu, ab hac fidei, frugalitatis, honestatis, modestiae, obsequii, schola, ab Vrbe agroque Gottingensi, per biennium abesse, severe iubemus.

X.

Quandoquidem tu - - fidem sancte et iuris iurandi loco datam, sub qua in ciuitatis huius Album nomen tuum relatum est, impie violasti, cum contra interdictum nostrum vrbe clanculum discederes: qua quidem re non creditoribus modo tuis fraudem, quantum in te erat, fecisti; sed quaestionem etiam de sanguinolenta cum militibus quibusdam rixa cuius tu pars magna eras, impediisti; cum per te steterit stetque hodie, quo minus verum queat perspicere: ab eaque perfidia tua et improbitate neque dehortationibus minisque nostris, per priuatas litteras ad te delatis, neque publica per edictum citatione, revocari te passus es: superest, ut consulamus publicae salutis, conculcatamque a te sanctarum legum ac disciplinae auctoritatem vindicemus. Quae cum ita sint, te - - ut turpem perfidumque hominem, vrbe agro-

agroque Gottingensi ab hoc inde die in perpetuum excludimus, et abesse ab hoc vt reliquarum virtutum, ita fidei et modestiae sacrario iubemus. Noli igitur contaminare in posterum tua praesentia hanc Academiam, quae tanto efflorescet laetius, quanto magis in ea *inanem clementiae speciem vincet salutaris seueritas.*

XI.

Si vllum crimen est, in quo perquirendo sagacissimam diligentiam debeat Magistratus Academicus adhibere, in quo vlciscendo seuerum rigidumque potius, quam lenem et indulgentem esse oporteat: illud profecto est, quod, cum barbarum et humile abiectissimorumque mortalium sit, barbaro et inficeto etiam nomine pennialissimum vocant. Cum enim in omni ciuitate prima merito cura sit securitatis, et aequalitatis illius, per quam nemini licet molestum esse alteri, inferre alteri, quod pati ipse recuset: tum Academiae nostrae legibus et moribus ita constitutum est, vt qui ciuis audeat illam aequalitatem migrare, insultare alii; vel minis vel inuenustis certe iocis, quibus modesti in primis et insueti talium homines moueri non minus solent, aliquid ab alio extorquere; cum et leges et magistratus vltra ciuem esse non patiantur. Exstant in nostris actorum tabulis, et memoriae nostrae obuersantur exempla, cum conuictus est aliquis, importunus commissator fuisse, imperasse alteri, quae honoris habendi caussa vltro offerri iucundis hospitibus solent. Nox non intercessit, quin excedere vrbe et agro Gottingensi iuberetur. Nihil adhuc in hoc genere ad nos delatum est, quod non seuerè statim anim-

animaduersum sit. Igitur serio etiam inquisuimus, in importunam insolentiam tuam, - - hominem aliis quoque *petulantiae et contumeliosae vinolentiae* actis cognitum: cumque tenebras obiicere et obscuritatem tuque tuique sodales facto vestro studeretis, arresti interea vinculis te constrinximus, dum in lucem protrahi e latibulis suis posset iam meticulosa, vt impudens antea, proteruitas. At tu conculcata religiosa promissione, abruptis obsequii quo ciuitas continetur vinculis, hinc te subduxisti, nec, publico licet edicto citatus, copiam nobis tui fecisti. Quae cum ita sint, neque committendum nobis sit, vt aliquis tuae impunitatis exemplo ad peccandum possit allici, te, - - tanquam perfidum hominem et immo- rigerum ciuem indignum hoc modestiae et virtutis omnis, vt quidem optamus, domicilio, abesse iubemus: ac denunciamus, te si intra proximum biennium quod ab hac ipsa luce procedit, vrbem agrumque Gottingensem attingere audeas, seuerioribus poenis esse coërcendum. Vos, Ciues Optimi, gaudete, ab homine importuno nos liberatos: et, si quis forte similis audaciae supersit, sine metu ac dubitatione illum nobis indicate. Vult enim profecto Magnus Rex noster, et Academiae suae Rector Magnificentissimus, nemini hic iniuriam fieri: vult ciues omnes suos beatos, liberos, nec iniuriae tantum, sed metus etiam et suspicionis omnis iniuriae expertes. Nos indigni nobis appellatione Patrum huius Academiae videremur, si innocentem et liberum hominem intra nostrae iurisdictionis terminos iniuria affici impune ferremus.

XII.

Si tu - - emendari vel admonitione paterna, vel indulgentia, vel poenis denique mediocribus, posses, non iam hæc tuo nomini publica inurenda nota esset. A quo tempore est Gottingae Academiā, non temere ciuem habuit, cuius toties nomen in actis iudicialibus legatur, qui intolerabilis petulantiae, qui laesae in peregrinos humanitatis, qui vinolenti cruentique furoris, reus saepius fuerit. Dedimus hoc aliquoties adolescentiae, dedimus precibus et pollicitationibus tuis, quibus lacrimas etiam, poenitentiae, vt sperare licebat, indices adiungere solebas, vt commertas tibi poenas remitteremus, vt patres agere quam iudices malleamus. Exegimus semel iterumque poenas, quibus, nisi plane obduruisses, reuocari ad frugem poteras. Sed mala mens tua, malus animus, adeo emendari se non patitur, vt non frustra modo consumpta multiplex medicina videatur, sed morbum irritasse. Dicta tibi atque ex hoc ipso loco praefinita dies est, intra quam et facinorum aliorum causam diceres, et de aere alieno responderes. Tu commorari in proximo, quam tui nobis copiam facere maluisti. Quando igitur his tuis factis ipse te hac ciuitate abiudicasti; superest vt illud publica hac tabula significemus omnibus, quorum scire interest, teque - - tanquam hominem indignum hoc honestissimo conventu, abesse ab hac tranquilla Musarum sede, ab vrbe agroque Gottingensi, iis finibus, quos dixit in lege publica Augustissimus Rex noster et Rector Magnificentissimus, iubeamus. Quod si temerare hoc quoque imperium nostrum ausus fueris, senties, non iam scholastica te disciplina, sed robustioribus poenis, ro-
bu-

buftae audaciae hominem coerceri. Sed noli putare, dum te abesse iubemus, etiam pecuniam tuam aditu excludi. Si perrexeris malum nomen esse, fi his, qui te bonum virum putarunt, non satisfeceris: docebit te flultorum illa magiftra experientia, ius dici in patria noſtra, teque hac ipſa relegatione forum noſtrum, non longas manus GEORGII II. effugiſſe. Seruet Deus hanc literatam ciuitatem a tui ſimilibus, et bonam fidem, modeltiamque cum reliquis virtutibus, hic perpetuo florere iubeat.

XIII.

Si laudem alias mereretur, aut veniam certe, magiftratum in delictis ciuium puniendis clementia, quam tamen plerumque diſſolutionem potius eſſe, et turpiſſimorum ſane vitiorum lenocinium, et maniſeſtiſſimam rei publicae corruptelam, tum certiſſima ratione, tum infinitis numero exemplis, ab omni facile memoria repetendis, conſtat; ſed ſi tolerabilis alias eſſet iſta mollities, vel ſi placet mollius nomen, indulgentia: tamen intempeſtiuam importunamque eſſe illam leuitatem, maniſeſtum eſt, quoties ea ſunt animaduertenda delicta, quibus ciuis alterius, innocentis praefertim, aut plurium adeo ciuium, ſalus, fama, incolumitas, in diſcrimen vocata eſt. Si quis enim magiſtratus, id eſt, publice ſecuritatis et incolumitatis cuſtos legibus et poenis armatus, patitur ab importuno homine iniuria alterum impune affici, quid aliud, quam armat illius et ſimilium contra reliquos ferociam? Egregiam vero manſuetudinem, et laetis plauſibus ebriorum comiſſatorum celebrandam merito, quae hoc praefat quantum in ſe eſt, vt impune graſſetur audacia, vt indoctiſſimi, pecorum inſtar ſtupidi,

egentissimi, humillimi, fordidissimique mortales (nam ii fere sunt impudentissimi et maxime ad audendum proiecti) aut certe superbissimi, et feri atque Cyclopici ingenii homines, dominantur in reliquos humaniores, et ad suam illos lubidinem vexent: iaceat, et mustare vix audeat ingenua ac docta modestia. Hanc vero indulgentiam, hoc *fortium bursarum* patrocinium, faceffere aeternum a nostris sedibus, bona mens, et ipsa diuini numinis in nos beniuolentia iubeat! Hac quidem mente fecimus, quantum in nobis fuit, ne tibi - - qui te iuris studiosum hactenus quidem mentitus es, quod iustitiam a iuris cognitione separasti; impune abiret tuus in commilitonem et civem tuum superbus furor, quem in publico diuersorio, ad genialem mensam, seruilibus alapis tractasti, cui, quasi illud parum esset, talitrorum contumeliam, morionum ludibria, minatus es. Iussimus te, ex lege in pacis turbatores scripta, carceri includi, mansionemque eam sex mensium spatio definiuimus. Poterat tibi carcer ille furorem excutere, suadere modestiam, museum fieri, et bonae mentis asceterium. At tu non tam libertatis quam licentiae amore vincula rumpere, et furtium moliri effracta ianua discessum non dubitasti, eamque serio resipiscendi occasionem ultro tibi abiudicasti. Superest, vt curemus, ne, quos poenae tuae exemplo meliores reddere studebamus, eos vel praesentia tua tanquam contagio quodam laedas, vel impunitatis spe proposita reddas immodestiores. Itaque Regia atque Augusta Magnificentissimi Rectoris nostri, cui Deus faueat! auctoritate nobis credita, te - - tanquam hominem ferocem, audacem, perfidum, ab hoc virtutis et doctrinae pryta-

neo,

neo, ab vrbe agroque Gottingensi exfulare in perpetuum iubemus, hancque publicam iudicii nostri tabulam, non tantum hic pendere, sed etiam in patriam mitti tuam volumus, quo ciues tui a tuis illis vitiis cauere melius possint, nostri autem ciues, quotquot boni et honesti sunt, qui oculis nobis nostris sunt cariiores, certo sibi tuo sub exemplo persuadeant, non impune apud nos quemquam in alterius contumeliam manus aut arma mouere.

XIV.

Aut huc accedere in hanc bonae mentis atque virtutis officinam non debebatis, tu - - qui te iuris studiosum ferebas, tuque item - - qui theologiae cultor videri volebas aut dignam sua vterque professione vitam agere. Nunc alia omnia vobis placuisse, res ipsa declarauit, qui neque diuina neque humana iura pensi, quam diu hic fuistis, habueritis. Nam velut inita fraudum ac stropharum societate, ab auctumno inde superioris anni, quo nescio quae mala huc vos aura appulit, nunc hoc nunc aliud conduxistis cubiculum, quod mox iterum, non soluta domino mercede relinqueretis. Non meliore fide cum his egistis, qui cibum vobis vti praeberent, promissis se vestris induci passi sunt. Etiam ciuium Academicorum aliquos vel nummis mutuo sumtis, vel acceptis commodato libris, emunxistis. Neque vestra hic substitit impudentia. Subiectarum etiam litterarum, confictarumque syngrapharum, quibus vti ad fraudem faciendam velletis, valde suspecti, vrbeque, dum quaesitum esset, exire a nobis vetiti, sanctum illud Arresti vinculum abrupistis, eoque ipso maiorem etiam iustificam-

simamque in vos suspicionem commouistis. Cumque edicto nostro citati, legitimum dictumque vobis diem ita elabi passi sitis, vt neque copiam vestri faceretis, neque causam vllam diceretis absentiae; nihil superest, quam vt denunciatam vobis poenam a vobis, quantum eius licet, exigamus. Nimirum, te - - - tum te - - - tanquam homines fraudulentos et falsarios ipso vestro silentio conuictos, de honestamentaque adeo ordinis studiosorum, ab hac studiorum vniuersitate, ab vrbe agroque Gottingensi, abesse in perpetuum iubemus: sed etiam illud meminisse, non expiatam hac vestra ignominia eam, quam his, qui vos bonos viros putarunt, intulistis iniuriam: sed fraudulentae laesionis a vestra vos aliorumque conscientia, atque in iure adeo, si res facultatem dederit, postulatum iri, dum quocunque modo satisfactum laesis fuerit.

XV.

Optamus nos quidem, vt luculenta multitudo civium nostra floreat Academia, sed ita optamus, vt si alterutrum habendum sit, malimus paucitatem modestam, legibus obtemperantem, id est felicem, quam immodestam, grauem sibi aliisque multitudinem. Nostrum te esse voluisti - - - sed non ita te gessisti, vt non te nostrum nunquam fuisse adhuc quidem malimus. Non modo absurdis clamoribus perire commilitonem iubentibus, quasi domestico praeconio, tuae stultitiae ac furoris testes conuocasti: verum etiam cum ille prouocationes tuas non, vti debebat, contemneret, sed velut contagio quodam tui furoris infectus, deuolaret in publicum, fuisse tibi copiam

copiam faceret, pondus addere voluisti minis, vulnerare quin necare, si res ita tulisset, sanguineque adeo humano foedare sanctam litterarum sedem, paratus. Atque intercessit quidem pro stultis etiam atque insipientibus, excubans, prouidentia maioribus malis, effecitque, ut vulnerata sinistra manu admonitus potius leuiter, quam pro merito punitus, discederes. Nostrae autem partes erant, diligenter curare, ne tua impunitas malos redderet audaciores, securitatem bonorum inodestorumque iuuenum minueret. Itaque ante omnia discedere te vrbe, dum quaesitum de te esset, vetuimus. At tu abruptis arresti vinculis, conculcata fidei, quam nobis adueniens dederas, religione, hinc te proripuisti, ac citatus edicto nostro intra diem tibi ex lege dictum tui nobis potestatem non fecisti. Qua re leuata quidem est homine noxiō Academia; sed nobis curandum, ne temere redeas. Quaecumque ita sint, publica auctoritate Magnificentissimi Rectoris nostri et Regis Augustissimi, te - - vrbe agroque Gottingensi in proximum ab hoc die biennium abesse ita iubemus, ut, si etiam hoc imperium violare audeas, maiores, et statutas legibus poenas simul denuntiemus. Faxit Deus, ut quies publica hoc exemplo sancita, non temere a quoquam violetur in posterum, acque hic ipse locus praemiis potius bonorum indicandis quam denunciandis malorum, poenis semper feruiat.

XVI.

Cum nomen huic ciuitati dares, - - Chirurgiae et Medicinae studium professe, sub iuris iurandi religione pollicitus es, te obedientiam legibus
O 4 prae-

praestitutum, copiam tui quoties opus esset facturum magistratui, iniussu illius non discessurum. Nihil horum tibi cordi esse, factis ipsis declarasti; in homines, quantum quidem, te tacente, constat, innoxios, nulla-que tibi iniuria cognitos, impetum belluae furentis in morem fecisti, ut a vi ac caede facienda vix ac ne vix quidem interuentu aliorum retineri posses. Vocatus ad magistratum de ipsa via in fugam te coniecisti, nec adhuc tui potestatem nobis fecisti. Quae cum ita sint te - - - publico edicto citamus, et coram concilio Academiae adesse semel, iterum, tertiumque iubemus, ea lege atque conditione, ut nisi intra sex hebdomadas ab hoc ipso die procedentes vel coram in iudicio adfueris, vel absentiae causam nobis probaueris, poenam contumaciae atque perfidiae tuae certissimam, publicam relegationem tibi propositam hic denuntiemus. Non proponi vanas ex hoc loco minas, nouum his quae exstant, exemplum, nisi parueris accedes.

10. MAT-

VII.

IO. MATTHIAE GESNERI P. P. O.

P R O L V S I O

P V B L I C A R V M R E C I T A T I O N V M

I N

N I E V P O O R T I
S V C C I N C T A M R I T V V M
R O M A N O R V M E X P L I -
C A T I O N E M

P E R A E S T A T E M A . C I O I O C C X X X X

I N A C A D E M I A G E O R G I A A V G V S T A

H A B E N D A R V M.

Promissimus in publico praelectionum Catalogo per eam, quae instat aestatem recitationes publicas habere in NIEVPOORTI *succinctam rituum antiquorum explicationem*. Praevidemus animo, etiam si, quantum in nobis erit, id acturi simus, ne qua hora, nostra quidem culpa, ab eo labore vacua sit, etiam si studiose excludamus, quidquid moram obicere nobis inutilem possit; tamen angustia nos et breuitate temporis laboraturos. Ut igitur vel vnam alteramque horam faciamus compendii, prolegomenis, quas Cicero vocat, tribuendam alias: hac scriptione ea comprehendamus, quae forte in praefatione expectari a nobis poterant, idque eo magis, cum forte aliis etiam prodesse aliqua ex parte possint. Ea por-

O 5

ro

ro cum ad duo fere capita referri videantur, dispiciamus breuiter, cum, cur tractari conueniat ab optimarum litterarum studiosis romanas antiquitates? (quo nomine utimur pro locis, hominibus, rebus, actionibus, institutis antiquis) tum, qua ratione eas felicissime tractentur?

Tractandas quidem omnino videri, illi fatentur omnes, qui vel libros de ea re magno studio comparant, vel scribendi tirocinia in ea poni volunt a iunioribus, cum primum sui gustum dare, et prodire in publicam lucem debent. Sed cur ita videatur doctis hominibus, dispicere operae pretium est. Ponamus primo, tanquam in prima acie velites quosdam, ea argumenta, quae nobis non plane nullam illa quidem vim habere videntur, sed neque rem posse conficere. Ipsum sane inspicere res antiquas et cognoscere iam pulchrum est, et inter ea, quae nascentibus nobis a natura commendata sunt. Ecquis est ita inhumanus ac durus, qui non legendis vel barbarorum ritibus atque institutis delectetur? Quem non dulcedine quadam efficiunt illae Argonautarum Americanorum Asiaticorumque narrationes? Quis potest euoluere sine voluptate, sine desiderio quodam deponere, caeremoniarum, ut hoc utar, et consuetudinum religiosarum illa volumina, immortalis Piccarti caelo illustrata? Quid igitur mirum, deleniri homines institutis ac moribus non barbarae alicuius gentis cognoscendis, sed eius populi, cuius fortitudo orbem terrarum subegit, virtus admirationi fuit saeculis, humanitas reliquorum barbariem edomuit? Ut igitur non opus est interrogare, cur pompas, spectacula, domus ornatas, animalia peregrina, vrbes,
exer-

exercitus, videre cupiant homines: sic ipsa illa quae inest in antiquitate cognoscenda suauitas iam satis excusare debet, si qui animum ad illam applicant, si libros id genus animose emunt, exornant splendide, otium in iis contemplandis consumunt. Peregrinationes suscipere nobiles et beati homines solent, ac videre, quae visu digna apud externos videntur. Quid vero turpius, et ad ipsum nomen Germanorum stuporis quadam nota dehonestandum potentius, quam si ad tabulas pictas, ad nummos veteres vel novos, ad statuas, ad ignes festiuos, ad textilia parietum ornamenta, admissi Semones nostri hiantes adstent, et vel ipso silentio, vel multo magis absurdis sermonibus, prodant ignorantiam; vel inter illa ingenui animi oblectamenta ad canem vel aliam bestiam conuersi, illa se, quam humanissimis operibus, magis delectari, id est tantum similibus sui rebus gaudere, indicent. Neque vero non constat, ad ipsam rem publicam felicius gerendam quaedam hinc praesidia suppeditari. Estne veri simile, ad rei publicae ordinationem et munera, ad rem militarem, ad aerarii et vectigalium curam, ad agrorum colendorum et aedificandi rationem, non multa hauriri posse a principe terrarum populo exempla ad imitandum? Denique ad orationem vel quotidianam illam in sermone familiarium, vel eam, quae in publicum proferenda est, tanquam flosculis quibusdam et gemmis exornandam, quantum profit Romanae antiquitatis cognitio, cum ab aliis ostensum est, tum a nobis quoque, quoties Ill. HEINECCIUS, quem semper honoris causa appello, de stilo libellum interpretamur, solet commemorari.

Sunt

Sunt ista non plane nullius ponderis, sed talia tamen, quae metuo, ne conficere rem non possint. Sit sane erudita illa voluptas: sed horto similis est, ad quem per spinas et vepreta horrida plerumque peruenitur. Voluptas est eiusmodi, quae admonere aliquem possit Ciceroniani illius Xerxis, copias cogentis innumerabiles, maria ambulantis, et nauigantis montes, vt conchas aliquot in litore lectas domum referat. Qui exterorum elegantias volunt inspicere, ii breuiori via edoceri possunt, ne suo se forices indicio prodant. Et vbi sunt illi, qui vtilitatem reipubl. suae attulerunt a Romana antiquitate? Nonne, qui quam diligentissime in illo vel studii vel voluptatis genere versati sunt, iisdem fere ita se litteris abdidere, vt nihil inde in medium, quodque e re publica sit, conferant. Quod est de oratione exornanda, constat, vix tantum illi venustatis a sobrio antiquitatum tractatu accedere, quantum eidem tenebrarum et horroris ab antiquariis quibusdam obiectum est, qui sua cum oratione ad Numam Pompilium ablegandi erant.

Quid igitur? ficcine a te commendantur, dicat aliquis, quas nobis polliceris operae antiquariae? Ego vero vnā maximā iustissimāque esse causam aio, propter quam studio nostro digna sit antiquitatis Romanae cognitio, *librorum veterum intelligentiam*. Neque vereor, ne quis conuincat alterutrum, aut, non opus ei, qui eruditus esse alicuius ordinis ac loci velit, libros veteres cognoscere; aut posse recte intelligi libros veteres ab eo, qui non satis luculentam antiquitatis notitiam habeat. De hoc si quis dubitet, illum explicare iubeam nobilissimi

mi cuiusque scriptoris librum, aut locum adeo insigniorem quemcunque, et videre, vtrum vel singulorum, vel iunctorum etiam verborum assequi et interpretari sententiam possit, nisi ex ipsa illa antiquitatis disciplina notitiam locorum, hominum, munerum, consuetudinum, habuerit: et puto, quod praestitit in Graeuio tum iuvene magnus ille, (si quid nostris in artibus magnum est) Gronouius, vt illi planum faceret, non intelligi a se (quod ante illum diem putarat) Tullii epistolas; illud vnicuique me ostensurum, frustra nempe esse, si quis sine antiquitatis praesidiis libros antiquos, sacros, profanos, erectioris praefertim et nobilioris argumenti, tractet.

Sed illud ipsum fortasse adhuc dubium est, sintne libri veteres legendi? Haec disputatio longior est, quam vt, prouti meretur, hic eam agitemus. Eos quidem, qui religionis nostrae mysteria ex ipsis, quod aiunt, fontibus, idque suo velut instrumento velint haurire; qui de legum Romanarum sententia sibi, non aliis credere; hos igitur librorum veterum lectione supersedere non posse, palam est. Sed neque eos, qui, quid ante se, et a rerum inde origine fecerint, dixerint, senserint, homines, ipsi per se cognoscere, et inde felicem quandam sibi senectutem, subnixamque experientia tot saeculorum prudentiam comparare, qui illam quasi pueritiam deponere voluerint, qua efficitur, vt noua multi putent, quae suis a doctoribus audiunt omnia, quibus nimirum omnia noua sint; magistrum suum solum sapere, qui alios non norint scilicet; vt, sicut solent pueri, stulta putent, quae non intelligunt; vt saeculum nostrum

strum vel sapientissimum et felicissimum, vel infelix et corruptum, vtrumque sine caussa idonea, temere pronuncient. Porro libros antiquos Romanorum esse legendos, confirmo, vel ob hanc solam caussam, quia nihil est in librorum genere (de humanis loquor, et qui solis humanis viribus scripti sunt) praestantius, nihil ad humanitatem, nihil ad magnitudinem animi, quae inest in magnifica animi propositione, bene, vel rebus gerendis vel exemplo certe, de hominum genere, suis praecipue ciuibus, merendi, reliqua autem, quae in potestate nostra non sunt, contemnendi, accommodatius; nihil proinde aptius ad formandum ciuem egregium. Nisi forte parum certum putamus, quod et ratione constat, et saeculorum omnium experientia, tales nos fieri, quales ii sunt, quibuscum versamur; aut nisi arbitramur, posse aliquem hodie commodius cum tot maximis prisci aevi animis versari, quam libris eorum diligenter tractandis, quos illi non famis pellendae ergo, non perfunctorie, vt moribus aut officio alicui satisfacerent, non humili alia caussa, qua hodie plerique libri eduntur; sed eo consilio scripserunt, vt quales ipsi in vita et re publica fuere, id est viri maximi, et patriarum suarum principes, virtute omni cumulati, tales etiam ex libris suis cognoscerentur apud posteros, tales ipsos quoque posteros, felici quodam sensuum et morum contagio ex ipsis illis animorum suorum reliquiis hausto, redderent. Si enim recte dixit, quicumque primus dixit, orationem esse ipsum animum nostrum foras prodeuntem: profecto mens, et animus, et virtus Tullii est, quae ad animum meum peruenit, et cum eo coniungitur, quo-

quoties scriptis ab illo legendis me intendo. Haec eadem causa fuit, cur sapientes viri, et naturae nostrae periti, in scholas introducere eos libros, et pueritiam adolescentiamque iis imbui, tanquam salutari primo et nutricao succo voluere: non modo vti sermoni purissimo mature assuescerent, quod non contemnendum, sed minimum inter bona est; verum vel maxime, ut ipsum illum sensum atque animum, qui heroas illos agebat, teneris aetatibus infunderent, eo nempe tempore, quo et facilius formam quamcunque accipimus, et ad fidelius reliquo tempore seruandam, parati sumus *. Legendos igitur esse antiquos scriptores certum est, et ut legere illos, id est, intelligere queamus, in antiquitate discenda elaborandum.

Supereft altera quaestio, Quomodo comparanda fit illa antiquitatis notitia? Hac in re erratum interdum esse ab adolescentibus, obseruamus, qui cum audiere, rem praeclaram esse antiquitatis cognitionem, et suo studio dignam, illicet Rosinum inuadunt

Dem-

* Vid. ANTON. BLACKWALLI de praestantia classicorum auctorum liber, quem ex Anglico Latine vertit atque animaduersionibus instruxit Consultissimus AYREVS noster, cui quantum profuerint hae litterae ad humanitatem et virtutem, summa cum voluptate nec minore vtilitate experimur. Tum diuinitus hunc locum tractauit, in praefatione ad Ciceronem Lipsiae editum, meus ERNESTVS, quam timide suspensaque manu laudare me illud cogit, quod in illa magis quendam amoris erga me aestum, quam suum, quod acre alias habet, iudicium in me commendando secutus est.

Demsteri opera locupletatum, si sint tenuiores: si in re lauta, primo illam Pitisci diuitem penum comparant, deinde ipsos thesauros Gronouii, Graeuii, Sallengrii, Montfauconii opera collectos domi suae habere student, certe, si illam Corinthum adire non contingat, quidquid vsquam Meursianum, aut Lipsianum nancisci licet, cupide coëmunt, veterum quoque scriptorum editionibus inhiant illis, quae quam plurimo antiquariae eruditionis choragio stipatae videntur. Ac partim illorum habere eos libros contenti sunt, homines amicis certe suis, quibus librorum suorum vsum indulgent, commodi, et vel hoc nomine amabiles: alii vero vel suos vel alienos in hoc genere libros legunt etiam, excerpunt, novos inde libellos conscribunt, magno conatu nec sine ornamentis sua nobis aluearia exhibent; digni sane illo ipso studio suo, qui melius collocare industriam ac tempus discant. Nempe saepe in ipsis illis antiquarum rerum disceptationibus indicant, ex riuulis se haurire, turbidis non nunquam et multo limo insalubribus; per longas ambages eo contendere, quo planior longe certiorque via ducit; haerere in cortice, in foliis, nimis parum de ipso fructu sollicitos. Horum si libellos legas, putes, solum hunc non alium fructum ab illis putari, qui e litterarum Romanarum Graecarumque monumentis petatur, vt, quo ritu vnum quodque negotium peragi solitum sit, sciamus. Contra se res habet, Viri Optimi. Quidquid harum rerum discitur, id eo pertinet vnice, vt ritus aliquis (vtamur nomine angustiore aliquantum, sed quo tamen velut sub exemplo, quid velimus, indicetur) e loco satis aperto boni auctoris perceptus, aperiat nobis

bis alios vel eiusdem vel aliorum scriptorum locos, in quibus ad eundem ritum, sed obscurius, respicitur, qui ritus dum ignoratur tenebras meras offerat legentibus, agnitus serena luce eosdem perfundat.

Quid igitur agendum est, ut ille locus illustrior et clarior nobis occurrat? Legamus totos antiquorum libros, familiaritatem quandam cum ciuibus illis Romanis contrahamus, discamus ab ipsis, quo tempore, quibus locis, a quibus hominibus, quo ritu quidque actum sit, nunc hoc nunc aliud. Ut qui peregrinantur, hodie vident, quo ritu legatus admittatur, alias iudicii formam coram intuentur, alias, quomodo supplicium sumatur de facinorosis; et cum sacris intersunt publicis, nunc rationes conuiuiorum, nunc militaris disciplinae particulam aliquam obseruant, eaque re illud consequuntur, ut paulatim et ipsi intelligere sermones ciuium de rebus suis possint, et inde ad prudentiam iuuari.

Verum vsu venit in antiquitatum Romanarum Graecarumque studio, quod in rebus plerisque humanis. Instrumentum maius habemus, laboriosius, pretiosius, illis ipsis rebus, propter quas paratur. Facilius profecto aliquis scriptores Romanos bonae aetatis omnes, tum ex Graecis Plutarchum, Dionysium Halicarnassensem, Polybium, legerit, quam ingentem illam librorum recentium de Romanis antiquitatibus multitudinem. Hos nouos qui diligenter etiam perlegerit, nisi forte dicat T E R E N T I A N U M illud, *Fecistis probe, multo sum quam dudum incertior*; certe multum aberit ab illius prudentia

VOLVM. II.

P

et

et virtute, qui ipsos harum rerum auctores ipse per se cognouerit. Quin qui vno ex loco illustri partem aliquam antiquitatis semel perceperit, ille plus profecto sciet, plus sapiet, quam si ad Pitisci laboriosum opus accedat, et ibi laudatos de illo argumento decem forte scriptores recentioris aevi euoluat vnum post alterum: quorum forte duo aut tres ipsi eundem illum locum classicum viderunt, et commendarunt lectori suo; alii secuti priores istos, vel bona fide repetiere superiorum dicta, vel etiam male intellecta corruerunt.

Neque tamen, cum disputamus ista, operam lusisse arbitramur eos, qui vel partem aliquam antiquitatis diligentius explicandam sibi sumere, vel qui sub vnum quasi conspectum redigere totam studuerunt. Illi difficiles multos optimorum scriptorum locos nobis expedierunt, quo in genere, vt vnum exempli causa nominem, immortales gratiae debentur Lipsio, qui si omnes antiquitatis partes suo illo more persecutus esset, facile multis aliis et aequo animo careremus: hi quam commoditatem adferant studiosis, iam sub ipso NIEVPOORTIANI libelli exemplo ostendemus. Nempe illa libelli huius dos est, quod quasi breui (si multitudinem rerum spectes) tabella comprehensa nobis offert, quae in hoc genere maxime obseruatu digna sunt pleraque, quae ratione et memoriae subsidium praestat, et obseruandi quandam viam praebet, vt sciamus, ad quid attendendum nobis sit in lectione antiquorum, habeamusque ad manum, vnde ea mox reuocemus, quae alias obseruata non statim subiicit memoria. Magis illa, spero,

spero, patebit vtilitas, si statim ostendam rationem, qua in his quas promisi commentationibus versari decreuerim.

Molis paruae initio libellus sic tamen paullatim quasi nutritus et alitus est, vt iam maior sit, quam quem intra semestre illud spatium totum praelegere et perpetua commentatione persequi liceat, quae res alioquin vberem satis materiem, nec nimis forte difficilem praestare possit homini verborum et rerum non nimis pauperi. Itaque hoc expecto ab Auditoribus Nobilissimis, vti domi diligenter legant ipsi librum, et testimonia ad quae prouocatur, quantum potest, ipsi considerent, adferantque adeo ad praelectiones nostras iam aliquam eorum, quae hic traduntur, notitiam. Tum ego, a) si qua videbuntur non satis accurata, cum fide et ea humanitate, quae decet nostras litteras, monebo. b) Loca studiose indicabunt auctorum veterum, quae velut classica videbuntur, tum recentiorum hominum, a quibus putamus vnamquamque partem feliciter tractatam. Iuuabit nos hac in re vicinia Bibliothecae Bulowianae, e qua facile depromi ostendique Nobilissimis Commilitonibus poterunt, quae priuatae nostrae bibliotheculae foruli non capiunt. c) Quae deesse videbuntur, necessaria cognitu, supplebimus. d) Princeps autem nostra opera, propter quam maxime totum hoc consilium cepimus, in eo ponetur, vt diligenter, et quantum licebit, indicemus, quorsum prodesse vnius cuiusque antiquae rei, quam trademus, cognitio queat, qua quidem ratione magna vis locorum alias obscuro-rum clara luce perfundetur, et via aperietur ad mul-

ta, quae abstrusiora sunt in libris optimis, tanto felicius peruestiganda. Denique, quam peculiari libello publice proposito sub initium ipsum professionis huius commendavi, interrogandi utilitatem, illius hic quoque vos admoneo, Commilitones optimi. Non ego illum me puto, qui interrogationibus quibuscunque satisfacere possim; nec ignoro, quo proverbio maiores nostri uti sint, quod detertere aliquem a concedenda temere omnibus interrogandi se facultate possit. Sed qui discendi amore interrogabunt, hos enim solos quam humanissime possum inuito, iis vel e vestigio, vel post aliquod inquirendi spatium, si minus eruditionis copiam, certe ingenuam ignorantiae fatendae modestiam, approbabo. P. P. prid. Kal.

April. cIo Io cc xxx.

VIII. AD

VIII.

AD

CHRISTOPHORVM HENRICVM
ANDREAM GERET

DE VITA ET MORTE

GEORGII NICOLAI KOEHLER

EPISTOLA.

VIR VENERABILIS

Relatum haud dubie ad te est a communibus necessariis nostris de morte praeceptoris olim nostri GEORGII NICOLAI KOEHLER, viri si quisquam, boni, sancti, ad patriae suae commoda et honorem nati, cuius tumulo rosas violasque debent primum ecclesia ac dioecesis, cui ad triginta annos praefuit Suobacensis; tum schola Onoldina, quam pene viginti annis rexit, et quicumque per illud tempus fuere illius discipuli, id est, magna pars eorum, quibus hodie pars aliqua rei publicae vel sacrae credita est.

Nescio autem, an viuat hodie, ad quem illud officium molliter fouendi cineres viri, cum honore usurpandi nomen Koehlerianum, magis proprie quam ad me pertinere videatur. Praeter enim illud, commune mihi cum pluribus, institutionis fidelis, et gra-

P 3

tui-

tuitae beneficium, (in quo ipso tamen propria quaedam mihi tributa esse, post dicetur) etiam ab eo inde tempore, quo relicto pueritiae sub illo arbitro tractatae nido, ad Academiam Ienensem pennas extendi, et honoris Academici gradum nactus sum, hoc est, a triginta inde annis, amicum illum habui perpetuo litterarum commercio deuinctum, non minus dulci, quam rebus et studiis meis vehementer accomodato. Cumque diuinae prouidentiae visum sit, eo me loco constituere, vbi virtutis quidam praeco, si qua mihi sit dicendi aut scribendi facultas, eam in magnorum bonorumque virorum laudibus meritis impendere iubeat, eaque re ad similem gloriam excitare alios; cum denique quidquid ad Scholasticam rem ornandam facere vlllo modo possit, muneri, quod sustinere iussus sum, debeatur: quid est, quod cupidius mihi faciendum putem, quam seruare, quantum eius a me fieri potest, memoriam Praeceptoris optimi et liberalissimi, amici postea iucundissimi, tum eius viri, cuius in vita multa sunt, quae proponi ad amandum et imitandum possint iis maxime, qui ad instituendam adolescentiam cum vtilitate reipublicae aliquando sint adhibendi. Licet enim diutius ecclesiam ac dioecesin Suobacensem, quam Onoldinum Gymnasium rexit; tamen ea mihi parte maxime commemorabitur, qua potissimum innotuit mihi praefuitque, quaque exemplo potest esse his, quos ego vel formare ad instituendi artem, vel, si res ita ferat, monere, vel salutari iuuare consilio, iussus sum. Putabam autem, cum de hoc cogitarem officio, felicius mihi processurum, quidquid id esset operae, si quem

si quem mihi in scribendo discipulum Koehleri proponerem, ad quem directa oratio et viuidiorem afferret commentanti eorum, quae huc pertinent, recollectionem; et fidem scriptioni conciliaret, cum nolle debeam vanitatis in laudando conscium habere virum grauem, earumque rerum, de quibus hic agitur, peritum. Retro autem respicienti veteres commilitones, et adolescentiae memoriam repetenti, non occurrebat vel antiquior Koehleri discipulus, vel testis grauior, vel vir mihi carior, cuius obuersans menti, et medullis velut inhaerens imago et gubernaret religionem meam, et studium excitaret, et conciliaret dictis auctoritatem, quam tu, vir venerabilis, et animo meo longe carissime, qui aliquot annis me praetergressus, prior quam ego proferentem se praestantiam illius disciplinae gustaveris, quam ipso progressu temporis auctam, et in *ἀκμῇ* constitutam cum maxime, ego cum aequalibus expertus sum. Habet illa recordatio meae pueritiae, adolescentiae tuae, quam in contubernio auiae nostrae vna egimus, eam iucunditatem, quae etiam scribendi studium incitet, reddatque alacrius.

Quid? quod tuum, Frater, nomen ita carum et amabile est ecclesiis, ad quos Toruniensis tragoediae fama peruenit, omnibus, vt, si *Diptychorum* revocare vsum placeret, tuum nomen illustre inter *Confessores* futurum, non sit dubitandum. Vt igitur certatim studebant illi veteres Christiani, quantum possent adiungere se confessoribus, et in communionem quamcunque bonorum, quae in illis admirabantur,

tur, venire: ita sanctus Koehleri nostri animus, si quis harum rerum sensus ad illum peruenire posset, nullius suorum discipulorum nomen mallet cum sui honore nominis coniungi, quam eius, quem cum habitator esset relictī nuper corpusculi, suae quoque disciplinae quondam alumnum fuisse, serio gaudebat, et Apostolica quadam *καυχῆσαι* gloriabatur.

Sapienter, vt multa veteres illi suos libros, quos vellent ad plures peruenire, et seruari ad posteros magnorum virorum nominibus inscribebant, vt nempe illi ipsi, qui sic in partem velut gloriae vocati ab auctore essent, et diligenter seruarent oblatum sibi munus, et amicis suis seruandum commendarent, transfususque eam ob rem in plura exemplaria liber tanto minus posset interire. Sic inter tot Varronis libros naufragium commune effugerunt propter domesticum quidem vsum libri de re rustica; caeterorum vero ii, qui ad Ciceronem missi cum essent, huius imperio prout studiosissimus erat gloriae, frequentius descripti, et in bibliothecis repositi videntur.

Eodem modo futurum spero, vt nomen Praeceptoris nostri, et memoria tui, GERETE, nominis societate seruetur, quod in amoribus esse omnium debet, qui serio optant, ne vnquam hominum commenta plus valeant, quam diuina auctoritas, neue religiosa quaedam tyrannis dicendi de religione libertatem et suo arbitrio Deum colendi, opprimat.

Age igitur, reiuuenescamus aliquo modo: repetamus, non quod quidam magna cum offensione minorum

norum solent, peccata iuventutis nostrae, quorum potius venia per Dominum nostrum impetrata laetemur, sed doctoris adolescentiae nostrae memoriam, eamque his, qui post nos erunt, commendemus.

Sed quid impedit, quo minus etiam reliquas vitae Viri rationes breuiter hic indicemus, quas cum significassem de consilio meo, filii Praeceptoris nostri, viri praestantes et patre suo digni ad me miserunt.

Natus est GEORGIVS NICOLAUS Köhler, solebat enim Germanicis litteris nomen Germanicum scribere, et ita se non pudere, significabat, si quis a filius et carbonibus maiorum suorum stirpem arcefferet; nobis licebit, latino casu adiuncto illud orationi latinae magis accommodare: itaque in hanc lucem editus est KOEHLERVS noster a. d. XXIV Martii, anno superioris saeculi tertio et septuagesimo, Leutershusae, quod vicinum Onoldo, et parens Serenissimis Marggrauis oppidulum non ignoras, patre THEODORO, artium Magistro, et Ecclesiae illius Diacono, cuius maturae defuncti pietati velut posthumum praemium adiunctum esse diuinitus, felices vitae suae successus, Praeceptor noster iudicabat; matre autem SOPHIA EYERMANNIA. Genus utrinque honestum: Kochleri *Huttenorum* praedia *Reusch* et *Franckenberg* ab exeunte inde quinto decimo saeculo ad senescens septimum decimum, ducentorum prope annorum tenore procurarunt.

Auia paterna EVA, CASPARIS WEYDEN, qui magistratum in Carinthiae metropoli *Clagenfurt* gesserat, filia, patriam suam, quam fidem soli Euangelio habendam, relinquere maluerat.

GEORGIUS EYERMANNVS, auus maternus nostri, *Heilsbronnensis* praefecturae, quae Gymnasio nuper adhuc sedem praebat, iudex siue praefectus, in matrimonio habuit SVSANNAM, GEORGII SCHELL, Senioris, Consilarii Margrauiorum Onoldinorum intimi, filiam; quod vtrumque nomen nostris etiam maioribus implexum esse, meministi, quemadmodum tuis Laelia gens decus addit.

Sed haec fratri tuo, IOHANNI GEORGIO relinquamus, viro docto, successori, in regendo Gymnasio patrio, post Vhlium, Feuerlinum, me, Oederum, Koehleri, qui iam ab aliquo tempore hoc agit, vt virorum de patria nostra bene meritorum memorias e monumentis partim obscuris eruat, omnes autem litteris latius spargendis, duraturisque diutius, commendet: quod agendo non potest non vestrae etiam ille nobilitati consulere. Redeamus ad Praeceptorem.

Nondum ille nouem menses impleuerat, cum patrem amisit: quo facto mater ad suam matrem, ipsam quoque viduam, demigrauit Onoldum. Nondum tres annos exegerat, cum iam litterarum elementis in publica Schola posset imbui: nondum quatuor plenos habebat, cum iam Catechesin totam
capa-

capaci vltra aetatulam pectore comprehendisset. Nec defloruit, vt interdum conqueruntur et metuunt homines, praecox illa maturitas; sed spaciis acceleratis, nisi in quantum publicae scholae rationes illum non potuerunt non aliquantum retardare, progressus est.

Cum septennis esset, priuatum etiam praeceptorem habuit patrem meum Io. SAMVELEM, cui didactra persoluit plenissime, instituendis, vt diceretur, me ac fratre meo, ANDREA SAMVELE, Rotenburgenfis ad Tubarim Gymnasii Rectore ac Professore, qui etiam filiorum Koehleri natu maximo, quem deinde laudabo, prima litterarum ac pietatis initia tradidit.

Ita, quod a patruo tuo, ANDREA GERETO acceperat, quo Rectore supremos Gymnasii ordines frequentauit, illud tibi, fratrique tuo reddere, felicitatis argumentum habuit.

Recordare etiam aliud vicissitudinis humanae specimen. Collega mox datus est patruo tuo Koehlerus, paullo post successor etiam. Frater tuus Koehlerum, interiectis quatuor, quos dixi, excepit.

Non temere est, quod amicitiae in scholis contractae laudantur: sancta profecto est, quae litterarum vinculis necessitudo tenetur. Certe ex meo sensu fraterno amore condiscipulos, praeceptores religione filii, patria autem pietate discipulos atque auditores complecti par est: quam geminari velut pietatem

tatem sentio, quoties accidit, vt, quorum patres docere aliquid contigit, eorum in disciplinam meam filii concedant. Tunc enim velut auum me esse in litteris sentio, qui tenerius nepotes suos, quam ipsos ex se natos, complectuntur. Nec ignota loquor, quem bis hac aetate mea auum fecerit filia: quam nec ingustatam tibi, Frater, voluptatem saepe in posterum quoque euenire cupio.

Koehlerus anno superioris saeculi primo supra nonagesimum, quo ego natus sum, in Academiam Iennensem concessit, strenuos ibi nactus, quos strenue sequeretur, duces, *Treunerum* in eo, quem philosophiae cursum vocant, in physicis *Hambergerum*, I. A. *Schmidium* in mathematicis, *Danzium* praesertim, cui non Ebraea modo et Chaldaica tradenti diligens auditor adfuit, sed ad Rabbinorum scripta, Mischnamque adeo, et Samaritanorum, Syrorumque et Arabum litteraturam aperienti aditum, haesit assiduus. Sic *Schubarto* Pufendorffii historicam introductionem illustranti dedit operam, *Schmidium* vero laudatum de ecclesiae historia differentem audiuit. Neque ideo segnius *Baieri* recitationes omnis generis Theologicas frequentauit, aut formandis habendisque *Goezii Zullichii*que ductu concionibus sacris dedit operam. Linguarum non antiquarum modo, quas diximus, studio tenebatur, sed Gallicae etiam, Italicae, Hispanicae, vt peritissimus esset, studii assiduitate et felicitate ingenii perfecit.

Quinquennium in Academia exegerat, nondum impleuerat annum aetatis tertium et vicesimum, cum
ad

ad subeundum Conrectoris in Gymnasio patrio munus reuocatur, vt illam scholam iam ductu suo et doctrina bearet, quam paullo ante exemplo iuuerat. Vix secundum locum annum integro ornat, cum defunctu patruo tuo ipsa gubernacula Gymnasii ea aetate susciperet, qua aequales habebat, aut maiores etiam plures discipulorum, quibus rector datus erat. Sed habet hoc virtus, habet doctrina, si cum prudentia coniuncta sit, quod erat in nostro Praeceptore, vt, si quid deesse annis, aut externis rebus aliis videatur, illud facile suppleat; neque anni valde requirantur, vbi adest a rebus, quas modo diximus, auctoritas; gratiores autem quodammodo sint hae res, si in iuuenili corpore habitent.

Ab anno itaque xcvii Rector Gymnasii Onoldini Koehlerus omni studio hoc egit, vt et totius Scholae rationes gubernaret, collegasque, quorum vnum alterumque non ita diu ante praeceptores habuerat, contineret in officio: qua in re prudentia viri et modestia eminebat, qui non exsultaret iuueniliter, non muneris potestate ad insultandum aliis abuteretur; sed quantum in se erat, perficeret, vt amicitiae et humanitati certe Rectoris darent, quod muneris auctoritati derogare iuuenis et discipuli nuper respectus videri poterat.

Et, si quid fecius accideret, quis enim alias semper culpas praestet? ipse tamen clauum perpetuo rectum tenebat, ipse nec iniuria hominum reuocari ab officio diligenter et cum fide faciendo poterat.

Hoc

Hoc vel vno specimine nobis constabat, cuius memoriam ad exemplum seruari interest. Vt vero intelligi res possit etiam ab aliis, ante omnia hoc ponendum, fuisse tum sex classes Scholae, quae ita nuncupabantur, vt prima esset ac diceretur, in quam parvuli primum ad elementa litterarum accipienda introducerentur, sexta, e qua discederent ad Academiam: porro suam unicuique praeceptorum classem, sextamque adeo Rectori assignatam: cum aliis in Scholis, Saxonice praesertim, classes Scholasticorum numerentur eo modo, vt Astronomi stellas primae magnitudinis vocant maximas ad visum nostrum, minimis autem sextam classem assignant; porro non suum sibi vnaquaque classis solum et perpetuum praeceptorem habeat, sed iungantur interdum classes binae, et duorum vel trium adeo praeceptorum institutione singulae utantur.

Discesserant itaque sextani omnes in Academiam: promotio Scholastica nescio, quam iustis de causis in quartum annum dilata fuerat. Hinc factum, vt aliquot mensium spatio vnum discipulum, eumque nec optimae notae, et pauperculum hominem, haberet vir amplissimo quoque theatro dignus, ad quem audiendum confluere par erat multitudinem nobilium ingeniorum, et luculentis didactris honorem illius industriae habere.

Alium male habuisset, se ita deseriri. Nec negauerim, in Koehlero etiam morsuunculas interdum doloris extitisse. Nam, vt recte FABIVS, *optimus*
quis-

quisque praeceptor frequentia gaudet, ac maiore se theatro dignum putat. Caeterum summam moderationem adhibuit, et in vnum, quem dixi, discipulum id, quod toti classi debebatur adolescentulorum, impendit: cumque posset illum iubere domum suam venire, et ibi, quantum visum esset laboris, in eum impendere, ipse praeter commodum suum vestem quotidie forenses sumsit, per aliquot centum passus perrexit in Scholam; palliatus inambulavit in auditorio, vel in cathedra assedit, ostenditque adeo, per se non stare, quo minus plus boni in Schola fieret.

Nactus deinde maiorem coetum rebus ipsis docuit, se nec pluribus esse imparem, ita intentus erat omnibus, ita pro suo quemque ingenio tractabat, ita nec plura quam praestari ab iis posse intelligeret, exigebat a tardis, nec si qui essent alacriores, otio ad petulantiam patiebatur sollicitari.

Nouerat Praeceptor noster, ignis instar habere ingenia adolescentulorum acriora; materiam illis opportune praebendam, in qua vis illa irrequieta se exerceat, ne vel euagetur quo non oportet, vel deficiente materia velut deflagret. Itaque totam instituendi rationem ingeniorum ad ingens discrimen componebat.

Quos sciret vel plane a natura destitutos, vel ad alia omnia paullo post transiuros, ab iis non reposcebat acriter pensa reliquorum, sed satis habebat, si quie-

quiete, vel aliud agentes, assiderent, nec impedirent caeteros.

Erat inter nostros commilitones (cuius quamquam aliquantum iunioris fortasse ipse etiam recordaris) homo a litteris reliquis aliquantum alienus, sed qui enixam in musicis, felicissimamque, operam ponebat: hic iam tum eloquutionis etiam musicae (*compositionem* vocant artifices) initia arripuerat, et dum dictata de philosophia, aut materiem orationis scribebant alii, suum codicem notis musicis implebat, et manibus pedibusque metiebatur numeros.

Non erat ita hebes Praeceptor noster, ut non animaduerneret, illum alia omnia agere: sed quod illum mallet aliud agere, quam nihil agere, (hoc est frustra et inuita Minerua tractare alias litteras) prudenter diffimulabat.

Hic egregius non ita multo post Musicus factus hodie eminet in eo genere in ipsis principibus, et lucrosiorem expertus est eam artem, quam mille alii litteras.

Alius equestri rei deditus equos in Schola fomniabat, cum fessos ab illa exercitatione artus ibi reficeret. Hunc etiam aequo ferebat animo, nisi quod exultantem interdum ferocius ad equos suos ablegaret. Hic etiam in sua arte fecit operae pretia.

Vt ob-

Vt obseruare illud, de quo agimus, discrimen posset commodius, hunc introduxerat morem ad alia quoque peraccommodatum, non vt ordine recitari iuberet, quae memoriae mandanda proposuerat; sed nunc hunc, nunc alium; nec totum pensum ab vno temere reposceret, nisi experimenti causa ad ostendendam aliis diligentiam adolescentuli, aut pudefaciendum malitiosum stuporem, si quis subducere ignauiam suam artificio mendaci vellet: verum qui vix recitare coeperat, si praesertim videretur satis paratus esse, illi silentium mox imponebat, euocato alio, qui et ipse lampada mox alii iuberetur tradere. Igitur nec securus quisquam erat, neque tempus somniculosa recitatione peribat: et poterat quasi obliuione quadam saepe transmitti, de quo nihil exspectaret, aut excitari frequentius, si cuius diligentia calcaribus opus habere videretur.

Si quis etiam deprehensus esset negligentior, non ille admonebatur fustibus; sed verbo vno alteroque iam serio iam iocoso in pudorem datus, aut castigatus acrius, dimittebatur: qua ratione pensa non nimis minuta modica temporis impensa exigebantur.

Simili fere ratione versabatur in scriptis emendandis, quorum nunc hoc nunc illud circumiens ipse subsellia discipulorum repetebat, et de vitiis, quae domi emendauerat, modo hunc modo alium monebat. Interdum velut conuocato concilio deliberabat, recte ne an secus hoc vel illud dictum

VOLVM. II.

Q

esset?

esset? In versibus praesertim indicata vitia sua vnumquemque iubebat emendare: quos prouectiores esse sciebat, his ne dicebat quidem, in quo peccatum esset, sed simpliciter hunc vel illum versum sibi aiebat displicere, eumque incudi reddi iubebat. Hic laudi erat inter hos, qui laudis stimulos sentire poterant, mox absolui: redibamus igitur certatim nostris cum emendationibus, quas ille vel probaret, vel reiiceret, et melius nos facere posse diceret, subinde vsus illo, *Versus dicitur a vertendo*. Interdum, si quem impatientiorem videret, renidens dicebat. Quid mereor, si pro te faciam? et cum dicto pronuntiabat versum.

Hac ratione vna alteraque hora vel viginti iuvenum pensa, si non castigata vndique, tamen multis partibus facta meliora, et discendi frequens suppeditata occasio est, et illud in primis commode administratum, quod pro suo quemque ingenio tractare, cohibere, incitare, obseruare, omittere posset, non obseruantibus iustissimam illam inaequalitatem omnibus, sed casu, vt hoc vtar, praetermissos se putantibus, in quibus frustra consumi tempus melius in aliis collocandum nolebat.

In aliis quoque doctrinae partibus, vt in philosophiae, matheseos, theologiae etiam elementis, post commentationes satis accurate a se institutas, non diu frustra interrogare stupidos solebat; sed propositam quaestionem vni, hoc tergiuerfante, statim nutu et digito indice deferre ad alium, et ab
hoc

hoc forte ad tertium et quartum, ac denique vt problema in medium velut proiicere omnibus.

Nihil autem magis in his, quam exempla, solebat exigere, certus perceptum ab eo esse praeceptum, aut enunciatum quodcunque, qui exemplum opportunum posset proferre: vtrum autem opportunum et conueniens esset exemplum ab vno prolatum, iudices facere solebat reliquos.

Sic se, sic nos cum institueret, cum sic ferueret semper schola, non temere quisquam ab otio sollicitari ad petulantiam poterat.

Immortales optimo Praeceptorī gratias hoc nomine a me deberi, non apud te modo, Vir Venerabilis, sed apud omnes ad quos haec perueniet scriptio, profiteor. Nescio, quam ingeniosus fuerim; sed inquietum valde puerum, et ad petulantiam atque lasciuiam, vehementer me procliuiem fuisse, bene commemini. Actum de me erat, si in praeceptorem incidissem, quales noui alios, qui iubent recitari ordine totis horis pensa, qui corrigendis adolescentulorum speciminibus intenti parum audiunt et vident, quid agant interim alii, et si quid tandem obseruent vel resciscant petulantiae, pugnos expediunt et virgas, et quae cauere peccata debebant prudentia sua, ea seuerē vlciuntur. Praeceptor noster, ne, dum ipse operam daret aliis, nugae ego agerem, aut sibi commilitonibus obstreperem, negotiola mihi solebat imponere: sed qualia? Iubebat locum aliquem obscuriorem Graecum,

cum, Latinum, scripto interpretari: afferebat secum scripta in scidulis nomina difficiliora mihi Graeca, Ebraica, Gallica, quae euoluerem: Sententias Graecas vno tenore litterarum scriptas, accentuum et spirituum adiumentis destitutas, Ebraicas punctis suis non animatas, et alia ἀνιγμάτωνδέσειρα, in quibus occupatus interim, et rerum mearum satagens, nec impedirem alios, nec otiosus et hians pandiculansque assidere consuecerem.

Perficiebat porro humanitate sua Koehlerus, ut non esset temere, qui dedita opera reluctaretur, aut ad iram studio prouocaret virum mitissimum. Si quid tamen commissum esset, quod lex disciplinae inultum non pateretur, non temere ille manibus utebatur suis, multo minus repraesentabat poenas iratas magis quam beniuolas: sed re bene considerata, communicata etiam, si res alicuius momenti videretur, cum collegarum concilio, alienis manibus, vel carcere adeo, sumebat mite attemperatumque delicto supplicium. Semel memini incidere seuerioris castigationis necessitatem, quam ipso apparatu terribiliorem caeteris, id est vtiliorem reddere cum studuisset, perfecit, ne latius delicti noxa spargeretur.

Verbo talem se doctrina pariter ac disciplina atque exemplo Koehlerus praestitit, ut non modo in Scholasticis prouinciis, quae mihi mandatae sunt, illum mihi sequendum putarem; sed etiam cum Institutionem scholasticam scriberem

in

in Academia Ienenſi, cum deinde leges Scholae Thomanae Lipſienſis ſcriberem, cum denique Scholaſticam conſtitutionem Germanicis populis Auguſtiſſimi Regis noſtri profuturam, iuſſus in litteras referrem, ſubinde cogitarem de Praeceptore noſtro, et qua ratione ipſe uſus ſit, quid ea perfeceriſt, apud animum meum perpenderem.

Si quid igitur boni inſtituendis aliis a me peractum eſt, (quod ita eſſe niſi agnoſcam, non modestus, ſed ingratus in Deum ſim et maledicus in viros bonos et doctos diſciplinæ meae alumnos) ſi quid profuerunt ad inſtitutionem ſcholaſticam dicti modo libelli aliis, ſi quid iidem in poſterum utilitatis adferent; ſi rem bene gerent cum tuo meoque KRIESIO viri docti reliqui, qui ſeminarii in hac Academia philologici pars fuere: harum rerum omnium gratia aliqua ad Koehlerum pertinet: nempe ut tu ipſe, Vir Summe Reuerende, acceptum bona ex parte refers praeceptis ac monitis Praeceptoris noſtri, quod talis es, qui inter Theologos nominis huius meſuram implentes (in quantum eam implere hominis eſt non Θεοπνεύς:) et rei publicae qua vel Chriſtiana eſt, vel eruditionem amat, utilis, locum minime vulgarem tueris. Niſi quod, ut ante innui, iunior erat aliquot annis Praeceptor noſter, cum tu illius diſcipulus; cui adeo illi ipſi anni, quibus aetates noſtrae Scholaſticae differunt, et ab uſu prudentiam, et ſapientiam a continuato ſtudio maiorem attulerint.

Q 3

Quare

Quare potest fieri, vt tibi, quamquam minime maligno meritorum Praeceptoris aestimatori, paullo maior vero videatur nostra praedicatio, et aliquid habere *ῥητορικώτερον*, aut ab amore, quem perpetuo litterarum commercio aluimus, iusto auctius. Quod non ita se habere, sed vera esse, quae de Koehlero modo dixi, equidem persuasum habeo; meque non ideo, quia amauerim virum, ita de illo sentire, sed amasse illum, et caram illius memoriam habere, quia ita sentiam.

Sed haec de Scholastica praeceptoris vita, et de his, quorum ipse et testis mihi idoneus videor, et arbiter non plane infitiandus. Superfunt reliqua, commemoranda a me parcius tenuiusque, non quo minora sint, aut minus certa: sed quod vel non mea fide illa possum referre, vel non ita ad meam professionem meumque officium, vti caetera, pertinent.

Videbatur ita facile fungi officio Scholastico Koehlerus, ea vel prudentiae et pietatis specimina vel orandi pro sacra concione dederat, vt anno huius saeculi decimo sacrorum in aula Serenissimi Principis WILHELMI FRIDERICI facientorum alterae partes, seruato Rectoris munere, illi deferrentur.

Quatuor annis interiectis, vt lautum nec non honorificum praemium haberet exhaustorum in Schola laborum, ad Suobacensium Decanatum translatus est.

Cum

Cum alii quoque lecturi sint hanc epistolam, pateris, frater, hic aliquid interponi, quod ad declarandam patriae nostrae constitutionem hierarchicam pertinet. Diuisa est Marggrauiorum Brandeburgicorum, qui Onoldi habitant, regio in *Conuentus* quosdam siue *Dioeceses*, quibus sui praesunt *Decani*, oppidorum iidem maiusculorum Pastores primarii, quibus attributi sunt rursus circumiacentis sacerdotes siue pastores plures paucioresue (x x i x habet Dioecesis Suobacensis, quae inter amplissimas est) quorum conuentus *Capitulum* appellatur.

Illi porro Conuentus, illa Capitula, quotannis instituuntur hunc fere in modum. Conuenitur in domo Decani, itur inde in Ecclesiam, habetur concio ab eo, cui illud iniunxit aliquot mensibus ante Decanus. Reditur in domum Decani. Qui concionem habuit, illius sententiae vel verba reprehenduntur a Collegis, ab ipso defenduntur. Est et alia disputandi materies. Aliquot mensibus ante conuentum suppeditatae Decano a Senatu Ecclesiastico positiones vel quaestiones, illius opera et litteris cyclicis communicantur cum *Capitularibus*, (sic enim vocant vnus Conuentus, Dioecesis, Capituli, Sacerdotes) quas illi suis commentationibus explicatas, solutas, illustratas, firmatas, oppugnatas, defensas, remittunt Decano, non specimen modo cuiusque ingenii, augefcentisque in ipso munere cum diligentia doctrinae futuras, sed materiam etiam disputandi, Deca-

no excitante, qui contradicant, et eruditum certamen moderante. Salubre institutum, quod in litterarum et doctrinae cultu atque exercitatione continet homines non plane hebetes, et ad pecora et sterquilinum, abiectos: quod facit, ut Decani sumantur, non qui caeteris sunt impudentiores, aut potentiores largitione vel familia; sed a quibus doctrinae amplior expectari copia possit. Certe Decano non honestum est, si sint in Capitulo, qui coarguere et producere in caeterorum conspectum illius ignorantiam ignauiamque possint: audendi enim facultatem annuae illae disputationes egregiam praebent. Haec causa est, quod qui scholasticis in vrbe muneribus superiorum trium classium egregie aliquam diu functi sunt, Candidati fere Decanatum certissimi habentur; quae res, Scholaene an Ecclesiae sit utilior, dubitari potest, et ad laudabilia et digna imitatione patriae nostrae instituta pertinet. Reliqua Decani nostri habent cum iis, quos *Superintendentes* vel *Superattendentes*, *Inspectores*, *Metropolitanos* item, vocant aliae Ecclesiae, communia.

Koehlerus igitur noster, Suobacensi Ecclesiae pariter et Capitulo praefectus, mitem illam ac dulcem eloquentiam in ecclesiam attulit, subtile autem acumen, et defaecatam prudentiam in Decanatu administrando probauit.

Non fuisse illum ab aula remotum, quod parum probaretur Principi, exceptione maius argumentum.

mentum habemus, quod quoties in vicino Praetorio Reichenbacensi moraretur (frequenter autem venatus praesertim caussa eo ventitabat) euocauit sacrorum sacris diebus faciendorum caussa Koehlerum. Hinc Koehlero Epiphantias Dominicae memoriam celebrante anno saeculi XXIII, et cum maxime perorante, adeoque ecclesiasticum AMEN enunciante, Serenissimus WILHELMVS FRIDERICVS apoplexia correptus postridie eius diei caelestem spiritum Deo reddidit.

Noster autem partibus muneris sacri omnibus ita functus est, vt veritatis ille quidem tenacissimus esset, sed nec odisset quemquam eo solo nomine, si verum videre non posset; aeternum erroribus bellum indictum haberet, sed in errantes esset mitissimus; nihil postularet persuadere aliis, quod non sibi primum se persuasisse, documentis totius vitae ostenderet.

Cum esset antiquae pariter et recentioris philosophiae consultus, nulli ita se magistro addixerat, vt contemneret reliquos: neque quod antiqua esset sententia, viro placebat, neque quod noua; verum Senecae illa voce vsus, quod verum esset, suum putabat: non patiebatur cuiusquam sententias haberi pro oraculis, non volebat ea, quae affirmanti Deo credimus, falsis vel inanibus demonstrationibus vilescere.

Qui esset a multiplici eruditione non mediocriter instructus, a scribendis libris penitus abstinit.

nuit. Quae iuuenis *Noua Cogitata* (de כחרי Ps. 22, 17. et Ies. 38, 13.) ediderat, ea postea quasi fetum non satis maturum neglexit.

Neque vero eo minus enixam in omni genere litterarum, quas adamauerat, operam dedit, eo quidem illam liberaliorem, quod iis non ad pompam vteretur, sed vt suum iis et amicorum animum priuatim vel instrueret vel oblectaret. Testes habeo illius studii epistolas viri plurimas, in quibus nulla est, quae non quaestionem aliquam aut disputatiunculam habeat grauiorem, leuiorem. Nam etymologicis etiam et Grammaticis philologicisque quaestionibus, non eiusdem omnibus momenti, delectabatur.

Multas epistolas impleuerat obseruationibus linguae Latinae, quas ad emendandum augendumque Fabri Thesaurum adhibui.

Multas omnis generis annotationes in chartis illius superesse, facile ornatissimis filiis credo, et mirabor, si non sint in iis plura luce digna.

Conciones summo studio cum soleret elaborare, et referre in litteras; cum orationes in conuentibus, quos ante memorauī, habere soleret argumenti maiorem partem exegetici et critici; est, vnde fortassis monumentum aliquando Viro paretur, quod latius, quam hae litterae possunt, spargat ipsius nomen, et seruet tenacius. Praestabunt hoc officium Patri, et doctrinae illius studiosi

diosis filii patre digni ex DOROTHEA CHAR-
LOTTA IVNIA, matrona antiqui exempli,
quam duxit anno saeculi superioris XCIX, BE-
NEDICTVS SIMON THEODORVS, et
M. GEORGIVS FRIDERICVS IACOBVS
KOEHLERI, quos vt patria olim disciplina at-
que exemplum ad omnem laudem formauit, ita
fructus illorum virtutis iam percipere coepit Ec-
clesia: illo Suobacensis Ecclesiae Diacono consti-
tuto, adiuncta praeterea *Dietersdorffensis* coetus cu-
ra; hoc autem ipso quoque Suobacensis Eccle-
siae Ministris adiuncto, nunc *Lehrbergensium* pasto-
re. Contigit enim Praeceptoris nostro ea felicitas,
quam inter maximas equidem refero, vt ingraue-
scens illius aetas, vt in cura amantissimae coniu-
gis, ita in liberorum suorum virtute et beniuo-
lencia, partim etiam vicaria opera, posset ac-
quiescere: cum etiam filias felici matrimonio col-
locasset, alteram quidem SOPHIAM CATHA-
RINAM CONRADO STEPHANO ZIN-
NIO, Camerae actu Consiliario et arcae Princi-
palis quae Suobaci est praefecto, alteram CHRI-
STINAM PHILIPPINAM IOHANNI
BALTHASARI KERNIO vicinae praefectu-
rae Heilsbronnensis administratori; MARIAM
enim CATHARINAM FRIDERICAM vir-
ginem reliquit.

Quid suauius esse potuit Koehlero, quam in-
ter suos liberos ac nepotes, quorum XIV supersti-
tes sibi habuit, amorem sine diminutione aut que-
rela

rela cuiusquam diuidere, nunc domi suae amplecti suas, nunc breuissimae per agrum felicem excursionis beneficio salutare?

Ipsa mors multum suae acerbitalis videtur amittere, si quis inter piae coniugis, inter aliorum pignorum ministeria et lacrimas, quas amor expressit, non metus indigentiae, diem suum obeat. Sic Koehlerus noster obiit, ad mortem his quasi gradibus delatus.

Corpusculum nactus fuerat non satis robustum, quod perpetuo studiorum labori ne succumberet iam iuuenis, subinde metus erat. Tabes illa, quam phthisin appellare fere malunt, iam peredisse videbatur artus, cum ab Academia rediret. Quo tempore mihi quotidie illum videre contigit, hoc est a saeculi nostri anno tertio ad nonum, non tenue tantum corpus videbatur et exhausto simile, sed semper insidiari viro et imminere consanguineus leti sopor, qui non modo sedentem silentio, et quiete stantem facile inuaderet, sed inambulanti et loquenti, et quauis ope reluctantem, non nunquam velut supplantaret, quod in publico etiam, dum funus deduceret, ipsi vsu venire plus semel memini: in quo amabile erat cum quadam miseratione viri studium non temere assidentis inter docendum, sed torporem illum eundi et loquendi contentione excutientis. Accedebant crebrae sanguinis per nares eruptiones, et facies plerumque pallida.

Circa

Circa quintum et quadragesimum aetatis annum, fastigium suum videbatur affecuta illa imbecillitas, et inuentum est, quod illo sibi tempore scripserat epitaphium: sed febris beneficio languor discussus, instauratusque vigor est, quo ultra decennium fruebatur ipse, hoc est Ecclesia Suobacensis et necessarii, donec anno saeculi xxxi denuo grauer decubuit, quo morbo fractas vires nunquam plenas integrasque recepit: quae etiam causa fuit, ut oblatam sibi non ita multo post illum morbum provinciam splendidam deprecari satius duxerit, paulatimque eas muneris partes, quae magnam corporis contentionem postulant, ut concionum ad populum in amplissima aede habendarum ad alios deferret.

Vltimum verba fecit sacro ascensionis Domini-
eae anno saeculi quadragesimo. Catecheses tentauit etiam post aliquoties: sed a die inde viridum anni xlii domo non amplius excessit: ea tamen quae domi in museo geri et curari poterant, curare et gerere non intermisit.

Sic paulatim consumptis vitae viribus, tentatus nunc est a vertigine, apoplexiae quadam praerogatiua, nunc a pituitosis pectoris angustis, quas vomitu emoliri vltimo velut conatu natura studebat. Sed viribus ea ipsa re plane exhaustis consecutus sopor est, qui fratri illum tradidit a. d. xxiii Aprilis A. d. cccxxxii. natum annos vnde septuaginta, quam aetatem nemo iuueni promittere ausus fuisset, pauci assequuntur, ipse moderatione sua, diligenti ex-
erci-

ercitatione, tranquillitate mentis, diuina denique providentia indulgente ipsum iuuentuti et ecclesiae, consecutus esse videtur.

Mortem viri fuisse transitum ad vitam meliorem non vltima modo tempora nobis persuadent, quibus hoc solum agere videbatur, quoties nihil vrgeret aliud, vt transitum illum meditaretur; sed totius vitae tenor, quem perpetuam aeternitatis curam, et studium bene moriendi non immerito dixeris.

Haue sancta anima! vale Praeceptor optime, perfecta felicitate aeternum fruire! Interuallo te nos eo, quod arbiter noster statuerit, laeti sequemur. Quae in nos tua contulit fides et beneficentia, eorum cumulatissimam remunerationem tuis liberis posterisque Deus tribuat.

Talis fuit, GERETE, Vir venerabilis, et fraterno mihi amore coniuncte, Praeceptor noster. Ecquid iuuit te, dum ista legis, redire ad adolescentiae nostrae memoriam, et inde vsque repetendo obiter tua quoque tempora, Koehlerianis comparata spatiis, percurrere? Vt e Koehleri disciplina in Academiam dimissus, vt ibi rerum optimarum thesauro auctus, in patriam nostram, ad nobilem pueritiam formandam, reuocatus sis: vt castrensium sacrorum caussa in Belgium, deinde per Poloniam in Prussiam delatus, probatus Torunienfibus tuis, petitus et impetratus per hos triginta annos ita inter illos vixeris, vt nemini grauis, nisi veri bonique hostibus, carus adeo tuae
Eccle-

Ecclesiae esses, vt neque flagitantibus te Sundanis, neque Stargardiensibus, quin nec patriae tuae te repetenti concederet, sed tanquam Palladium quoddam suum conatu omni retineret:

Vt in illo pene fato rei Euangelicae, in Toru-nienſi illa, quam poſt aliquot viginti annos adhuc exhorreſcimus, tragoedia, per tot alias inſidias, oppugnationes, pericula, ſeruatus, honore tum ipſius Potentiſſimi Pruſſorum Regis, tum Onoldini Principis Sereniſſimi auctus, Germaniae prope toti, qua Euangelica eſt, notus et carus, innumera in hunc diem excubantis pro te caeleſtis prouidentiae documenta expertus ſis.

Mihi certe, de Koehlero noſtro ad te ſcribenti, iſta non minus, quam mea tempora, animo obuerſata ſunt. Eo praefertim loco, vbi Theologum laudaui Koehlerum, occurrebat illa tua non modo tentatio, quae et perfecit Theologiam tuam, bene alias perceptam animo, et Confefſorum te ſplendido choro inſeruit; ſed maſcula Theologia illa, quae a Sacris libris et ſalutaris doctrinae norma latum vnguem ſe dimoueri, philoſophiae obtentu non magis, quam vlllo periculi metu, patitur: quae dum cogitarem, ſuauiſ vna recordatio animi ſubiit, vehementer te probari τῷ πάνι CYPRIANO, et in oculis ob eo ferri; tibi vehementer placere noſtrum OPORINVM - - - - - Sed quid ago? KOEHLERI Praeceptoris mei memoriae hic libellus deſtinatus eſt. CYPRIANVM, OPORINVM, GERETVM, grata laudabit aliquando poſteritas.

Bene

Bene vale, vir venerabilis, frater consobrine animo meo carissime, et Ecclesiam Toruniensem doctrina et exemplo tuo, quam diu patitur mortalis conditio, orna. Virtutem autem tuam, et quidquid bonorum tibi Deus tribuit, ad felices liberos, et beatam posterorum seriem, fero hinc discessurus, transfer.

*Tuus perpetuo studio et fraterna
pietate.*

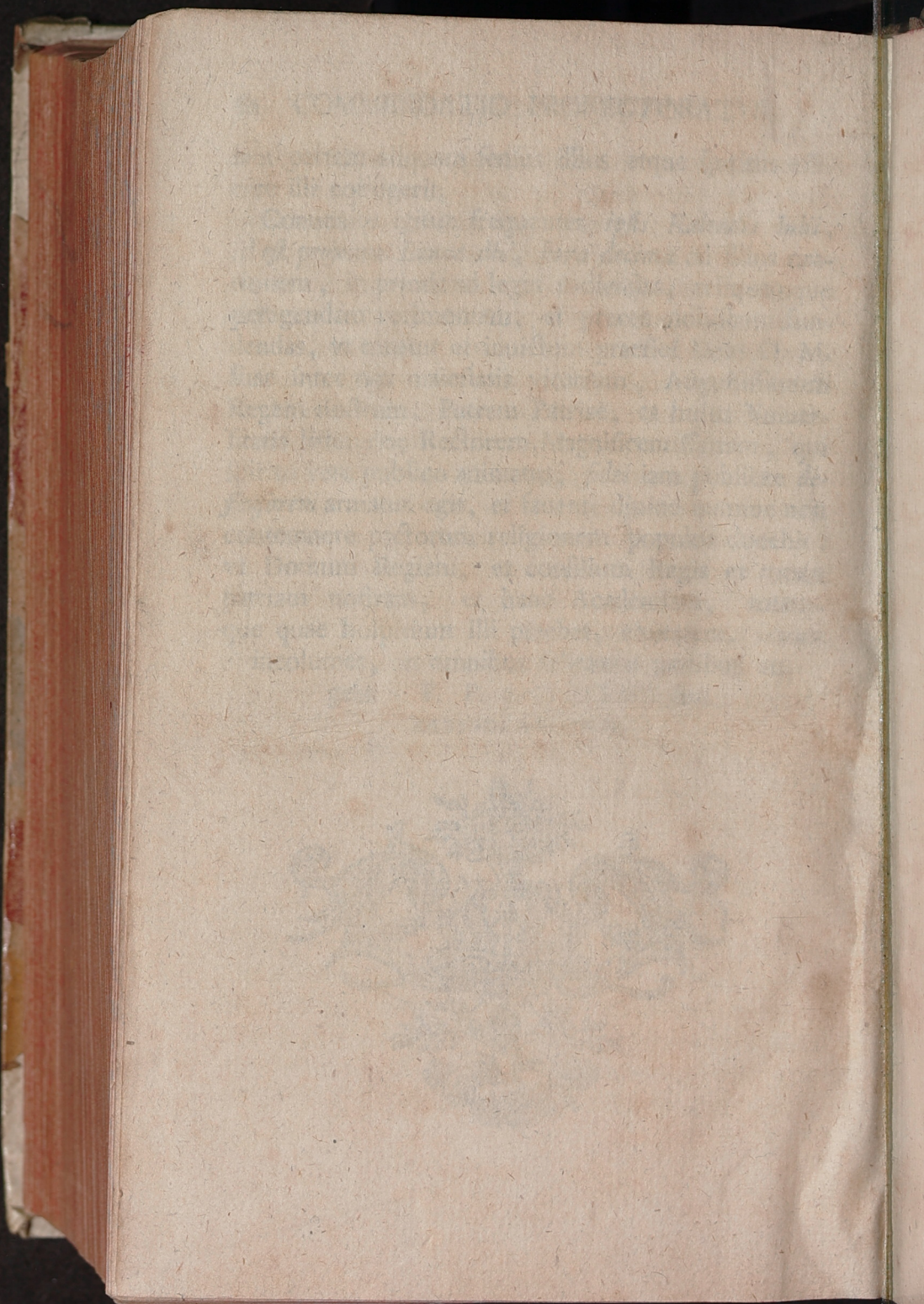
Göttingae a. d. ix. April.

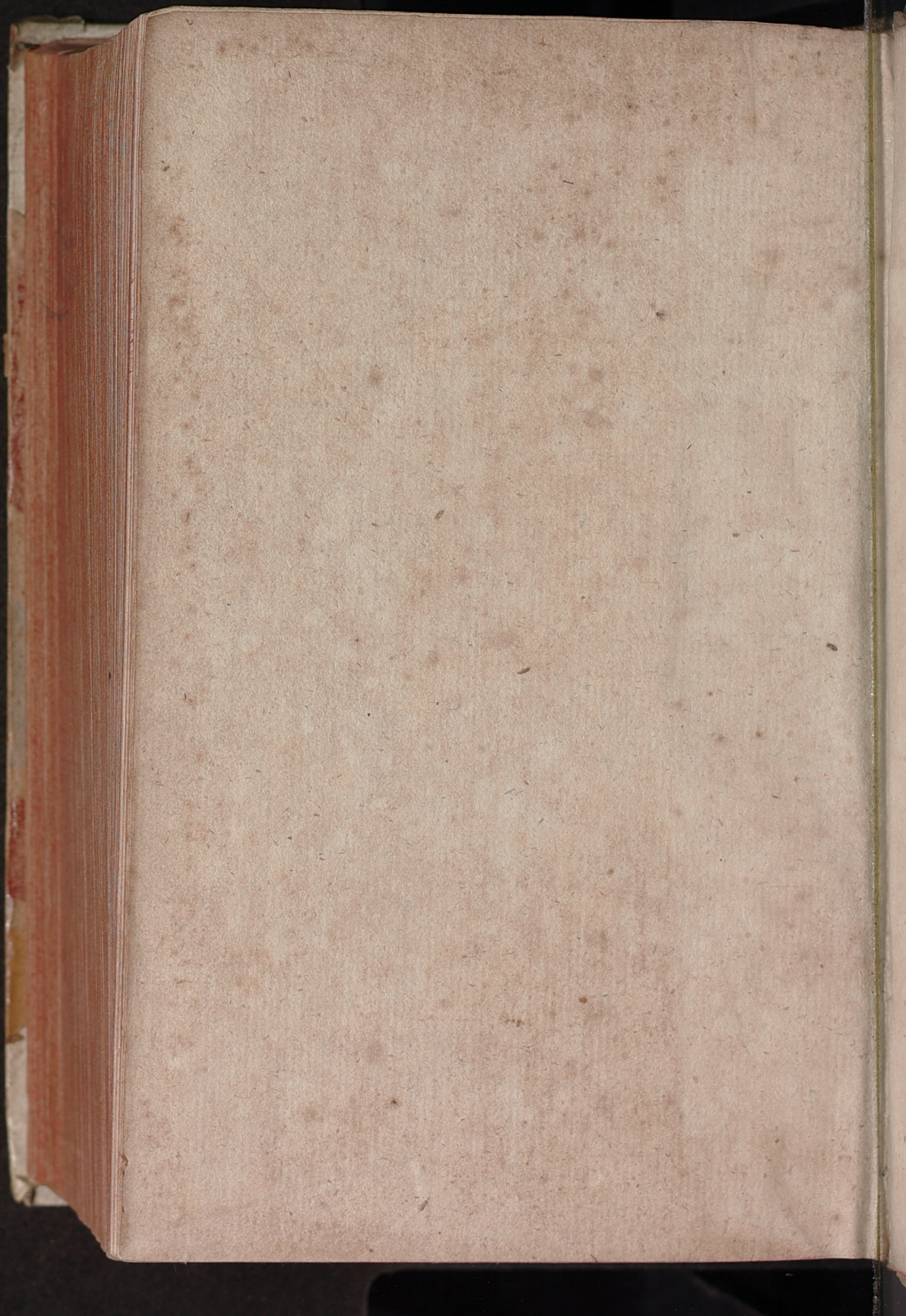
CIO IO CCXXXIII.

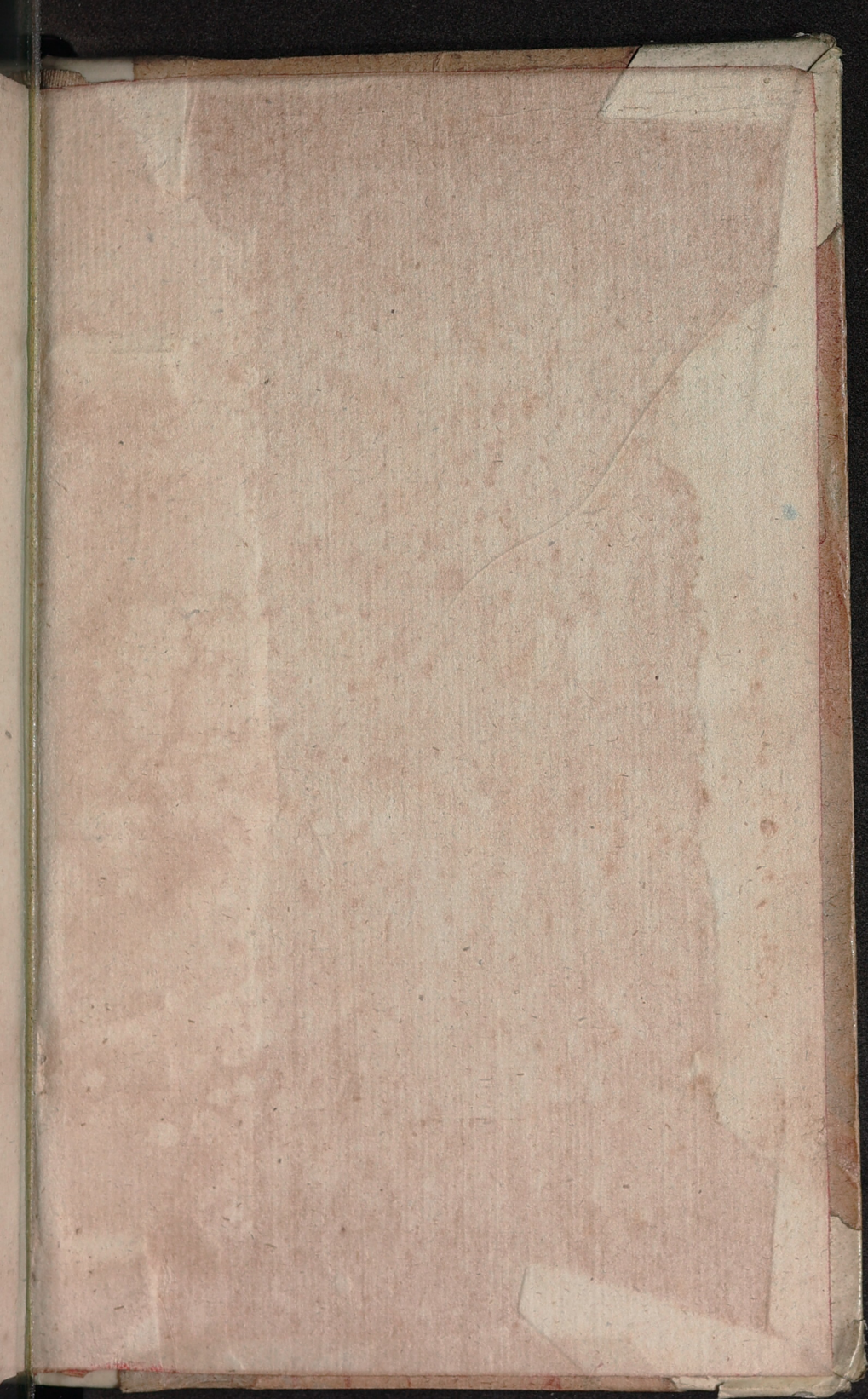
IO. MATTHIAS GESNERVS.

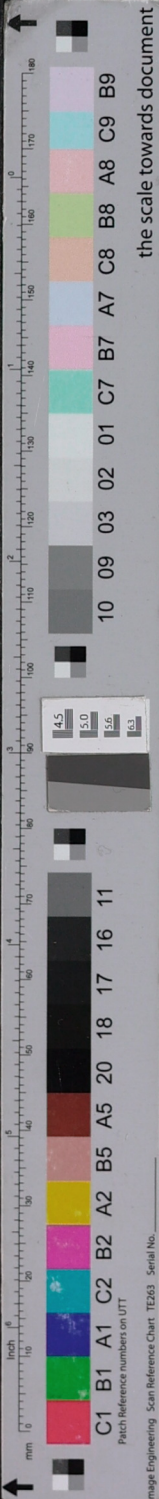

m.
ü,
ra-
e
-
A.
n
-
i
-
n
:
n
-
t

the scale towards document

COLAI KOEHLER. 247

e lecturi sint hanc epistolam,
iquid interponi, quod ad de-
rae constitutionem hierarchi-
sa est Marggrauiorum Bran-
noldi habitant, regio in *Con-*
Dioecesis, quibus sui prae-
rum iidem maiusculorum Pa-
bus attributi sunt rurs cir-
siue pastores plures paucio-
t Dioecesis Suobacensis, quae
quorum conuentus *Capitu-*

entus, illa Capitula, quotan-
fere in modum. Conueni-
itur inde in Ecclesiam, ha-
cui illud iniunxit aliquot
s. Reditur in domum De-
a habuit, illius sententiae vel
a Collegis, ab ipso defen-
disputandi materies. Aliquot
ntum suppeditatae Decano a
ositiones vel quaestiones, il-
cyclicis communicantur cum
nim vocant vnus Conuentus,
Sacerdotes) quas illi suis
plicatas, solutas, illustratas,
defensas, remittunt Decano,
cuiusque ingenii, augescen-
re cum diligentia doctrinae
m etiam disputandi, Deca-

Q 4

no